طراحی از منظره

هدف‌های رفتاری: در پایان این فصل، فراگیر باید بتواند :

۱ــ با توجه به ترکیب‌بندی و با دید کلی از طبیعت باخط طرّاحی کند.

۲ــ با توجه به تأثیر نور وکیفیت سایه روشن از منظره طرّاحی کند.

۳ــ با توجه به تفکیک (آنالیز) و ترکیب خاکستری‌ها از منظره طرّاحی کند.

۴ــ با توجه به ترکیب‌بندی و با دید کلی از درخت، کوه و گل طرّاحی کند.

۵ــ با توجه به تأثیر کیفیت نور و سایه روشن از درخت و کوه و گل طرّاحی کند.

۶ــ با توجه به تفکیک و ترکیب خاکستری‌ها از درخت و کوه و گل طرّاحی کند.

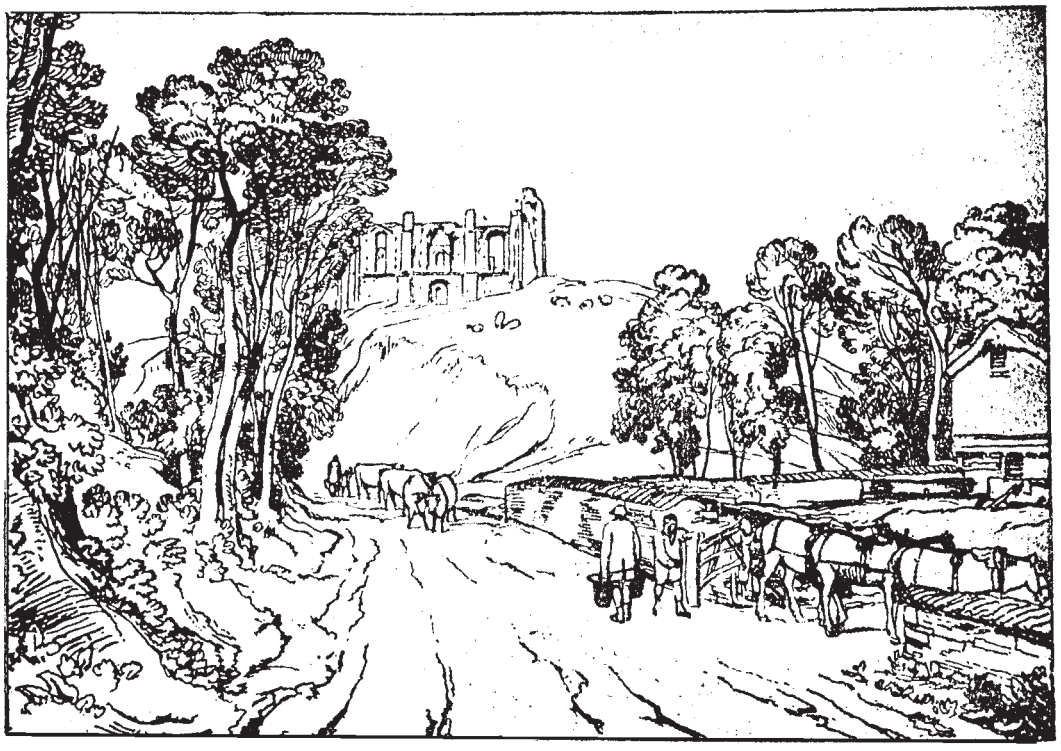
مقدمه

برای طراحان و نقاشان جذابیت طبیعت زنده، همواره منشأ الهام، شور و شگفتی بوده است. این توجه به خاطر پویایی و تحرکی‌ست که در طبیعت جریان دارد و این تغییر و تحولات یعنی هسته‌ی زندگی. طبیعت با احساس آدمی پیوندی نزدیک دارد و دیدن آن، همیشه او را به آرامش و تعمّق دعوت می‌کند. طرّاحی از طبیعت در مراحل اولیه برای کسب مهارت و در مراحل پیشرفته‌تر بازتابی از احساسات و بیان هنری هنرمند است.

تصویر ۱ــ۱ــ ریچارد پارکز بنینتون[1]ــ حکاکی روی فلز ــ ۱۸۵۰

۱ــ Richard Parkes Bonington

تصویر ۲ــ۱ــ ویلیام ترنر[۱] ــ مداد روی کاغذ ــ تپه سنت کاترین ــ ۱۸۱۹

تصویر ۳ــ۱ــ میخائیل وروبل[۲] ــ مداد روی کاغذ ــ ۱۸۸۵

۱ــ Turner ۲ــ Vrubel

تصویر ۴ــ۱ــ عنایت‌الله نظری نوری ــ طراحی با مداد ــ ۱۳۷۹ــ ۷/۵×۱۰/۵cm

تصویر ۵ ــ۱ــ فرانزن[1] ــ طراحی با مداد و گواش ــ ۱۹۷۰

۱ــ Eugene M. Frandzen

تصویر ۶ ــ۱ــ سهراب سپهری ــ آب مرکب روی کاغذ ــ۱۳۵۲ــ۲۶×۳۶cm

تصویر ۷ــ۱ــ سهراب سپهری ــ آب مرکب روی کاغذ ــ ۱۳۵۲ــ۲۶×۳۶cm

طبیعت، یک کل به هم پیوسته است که از اجزای گوناگون تشکیل شده است وجدا از اختلاف ظاهری، شکل، اندازه و بافت، در کنار هم، هماهنگی کاملی را به تماشا می‌گذارد. توده‌ی ابرها در کنار ایستایی درختان به همراه رود رونده و سختی سنگ‌ها و هر آن‌چه در طبیعت می‌بینیم علاوه بر شکل ظاهری آن، لازم است که بتوان برای درک این سر زندگی و تحرک به هسته‌ی درونی این اجزا نیز پی‌ببریم و تعمّق کنیم و با تمرین‌های مداوم، خود را قادر سازیم تا این سر زندگی و شکوه را با خطوط طراحی خود پیوند زنیم و زیبایی‌های آن را به تصویر کشیم. به یاد داشته باشید که آن‌چه با قلم طرّاح خلق می‌شود عصاره‌ی طبیعت است، نه سیمای ظاهری آن. عصاره‌ای که در لحظات انجام کار جان می‌گیرد و ماهیّتش بر سازنده‌ی طرح نیز از پیش معلوم نبوده است.

عناصر طبیعت با همه‌ی گوناگونی خود در ارتباط با یکدیگر نوعی تعادل پویا را به نمایش می‌گذارند. زیرا طبیعت زنده و در حال تغییر است و زمان در حال گذر و ما شاهد تغییراتی هستیم که گاه به سرعت و گاه به کندی انجام می‌پذیرد. فصل‌ها تغییر می‌کنند و طبیعت چهره‌های متفاوتی به خود می‌گیرد و طرّاح برای طراوت و شکوه بخشیدن به آثار خود به نگاه دقیق و کنجکاو محتاج است تا بتواند قوانین طبیعت را درک کرده، تأثیری را که عوامل محیطی بر یکدیگر می‌گذارند ببیند.

طرّاحی از یک منظره، باید یک واحد هماهنگ باشد نه واحدهای «بریده»ای از محیط پیرامون. هر جزیی باید از طریق فرم و محیط خود، در خدمت مجموعه‌ی کلی تصویر باشد و این موضوع کاملاً با ترکیب‌بندی طرّاحی شما مرتبط است. در عین حال، تکنیک‌های متنوّع در طراحی این امکان را به شما می‌دهد تا ویژگی‌هایی همچون نور، سایه، وضعیّت محیط، بافت و فصول مختلف را به وضوح ترسیم نمایید تا به مرور زمان و با تمرین مداوم و با برخورداری از چشمی دقیق و دستی مسلّط و توانا بتوانید اثری به‌وجود آورید که همه‌ی عظمت و زیبایی طبیعت را با خود داشته باشد.

تصویر ۸ ــ ۱ــ ایلشمیوس[۱] ــ ۱۹۴۲ــ۱۸۶۴ ــ مداد روی کاغذ ــ ۱۳×۲۲/۵cm

۱ــ Louis M. Ellshemius

تصویر ۹ــ۱ــ رمبرانت[1] ــ قلم و مرکب ــ ۱۸×۲۳/۳cm

تصویر ۱۰ــ۱ــ هایلدر[2]ــ آب مرکب و مداد روی کاغذ ــ ۱۹۶۶

۱ــ Rembrandt ۲ــ Rowland Hilder

در اینجا به پاس احترام به استاد بزرگوار سهراب سپهری (۱۳۵۹ــ ۱۳۰۷) نکته‌ای را درباره‌ی درک بهترِ رابطه‌ی میان شناختِ جهان، احساس هنرمند و نقاشی یادآوری می‌کنیم. اگر شعرهای سهراب را خوانده باشید آثار طرّاحی او را که در این مجموعه آورده شده بهتر درک خواهید کرد. اساس شعرها و همچنین طرح‌های او را سادگی، خلوص، آزادمنشی و صمیمیت تشکیل می‌دهند.

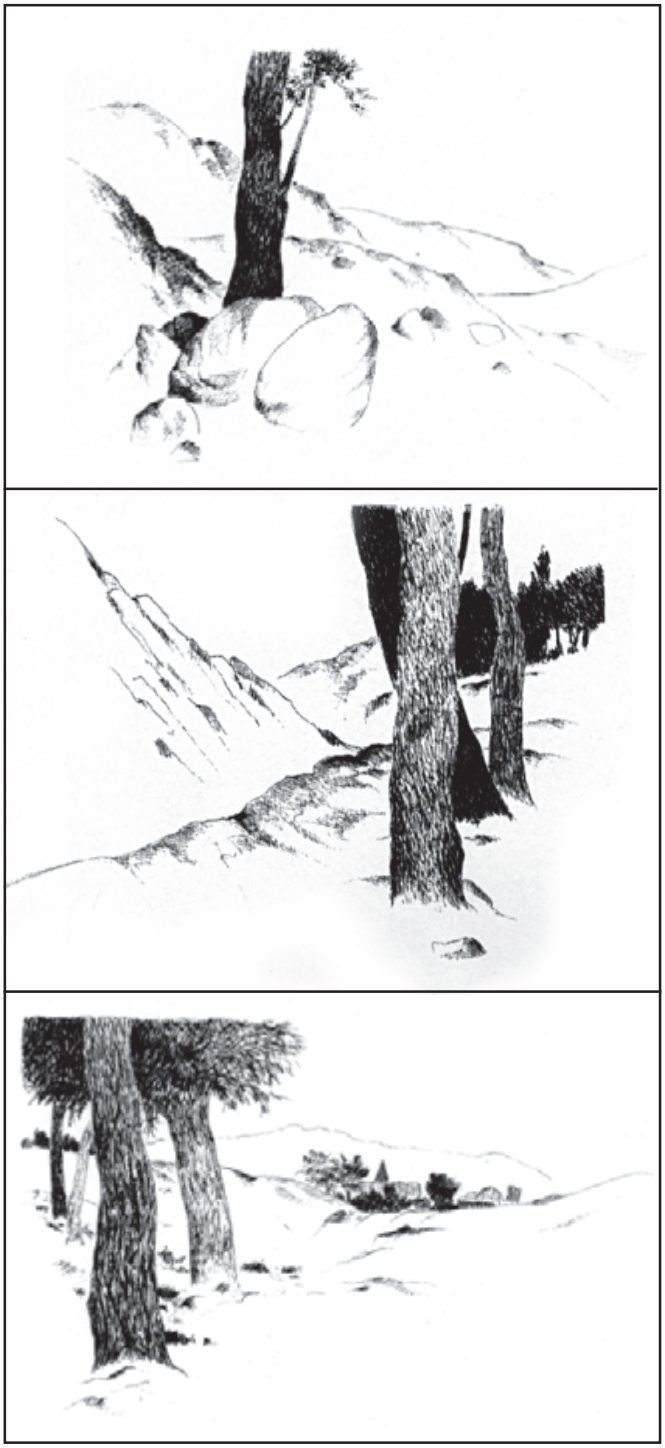
طبیعت آموزگار بزرگی‌ست، از او بیاموزیم.

در زیر شعری از این هنرمند را می‌خوانید.

درگلستانه

دشت‌هایی چه فراخ!
کوه‌هایی چه بلند!
در گلستانه چه بوی علفی می‌آمد!
من در این آبادی، پی چیزی می‌گشتم :
پی خوابی شاید،
پی نوری، ریگی، لبخندی.
پشت تبریزی‌ها،
غفلت پاکی بود، که صدایم می‌زد.
پای نی‌زاری ماندم، باد می‌آمد، گوش دادم :
چه کسی با من، حرف می‌زد؟
سوسماری لغزید.
راه افتادم.
یونجه‌زاری سر راه،
بعد جالیز خیار، بوته‌های گل رنگ
و فراموشی خاک.
لب آبی
گیوه‌ها را کندم، و نشستم، پاها در آب :
«من چه سبزم امروز
و چه اندازه تنم هوشیار است!
نکند اندوهی، سر رسد از پس کوه.
چه کسی پشت درختان است؟
هیچ، می‌چرد گاوی در کرت.
ظهر تابستان است.
سایه‌ها می‌دانند، که چه تابستانی است.
سایه‌هایی بی‌لک،
گوشه‌ای روشن و پاک،
کودکان احساس! جای بازی اینجاست.
زندگی خالی نیست :
مهربانی هست، سیب هست، ایمان هست.
آری
تا شقایق هست، زندگی باید کرد.
در دل من چیزی است، مثل یک بیشه‌ی نور، مثل خواب دم صبح
و چنان بی‌تابم، که دلم می‌خواهد
بدوم تا ته دشت، بروم تا سر کوه.
دورها آوایی است، که مرا می‌خواند.»

سهراب سپهری

طراحی با روان‌نویس روی کاغذ ــ ۱۳۵۰ــ ۳۵×۲۵ cm

۱ــ۱ــ تاریخچه

آدمی در ابتدا هنگامی که هنوز هنری نمادگرایانه داشت، مظاهر قابل دسترس خود در طبیعت را به نقش می‌کشید. اما از آنجا که طبیعت بسی گسترده بود و به درک در نمی‌آمد، وی حتی پس از آنکه در ترسیم گیاهان و حیوانات به نوعی واقع‌نمایی شبه علمی دست یافت، هنوز در نگارش طبیعت، ذهنی نمادگرا داشت (تصویر ۱۱ــ۱).

تصویر ۱۱ــ۱ــ نقاشی نمادگرایانه ــ مصر باستان ــ موزه‌ی لندن

گل‌ها، برگ‌ها، درختان و کوه‌ها همه «اشیایی» بودند که می‌شد به‌طور مجرّد آن‌ها را دید و به‌صورت نمادین در کنار هم نقش کرد. آثار بجا مانده از مصر باستان، بین‌النهرین و یونان از این جمله‌اند.

در گذشته‌های دور این توجه به نمادگرایی و تزیین، به‌خصوص در هنر مشرق زمین نیز به‌عنوان یک اصل تلقی می‌شد. دیدن و درک طبیعت و خلوت در آن یک عبادت بود (تصاویر ۱۲ــ۱ تا ۱۵ــ۱)، هنرمندان شرقی و همچنین ایرانی از همه اجزای طبیعت بهره می‌جستند تا دریافتِ روحانی و عارفانه‌ی خود از هستی را منعکس سازند.

تصویر ۱۲ــ۱ــ معین مصور ــ مکتب اصفهان حدود ۱۰۴۹ــ۱۵/۷×۱۲/۲cm

تصویر ۱۳ــ۱ــ تی‌چی‌پو[۱] ــ نقاشی چینی ــ مرکب روی کاغذ برنج ــ ۴۸×۶۸cm

۱ــ Ts'ao Tche - po

تصویر ۱۴ــ۱ــ یانگ یشینگ[۱] ــ نقاشی ژاپنی ــ مرکب روی کاغذ برنج

تصویر ۱۵ــ۱ــ موروياما اکویو[۲]ــ نقاشی ژاپنی ــ مرکب رنگی روی کاغذ ــ حدود قرن ۱۸

۱ــ Yang Yisheng

۲ــ Maruyama Okyo

در هنر مغرب زمین نیز تا قبل از رنسانس، این نگرش وجود داشت. در منظره‌پردازی نمادگرایانه، جزییّات تصویر به نحوه‌ی تزیینی یا در قالب نوعی الگوی بیانی آرایش می‌یافت. در این خصوص می‌توان به منظره‌ی آرمانی از موضوعات مرسوم در دیوارنگاره‌های منازل رومیان باستان اشاره کرد (تصویر ۱۶ــ۱).

در قرن پانزده میلادی، پس از آن که هنرمندان به ادراک نور در طبیعت دست یافتند، تحوّل بزرگی در منظره‌پردازی عینی (NATURE) رخ نمود. از لئوناردو داوینچی[۱] تا ژرژ سورا[۲] (نقاش امپرسیونیست) هنرمندان و منتقدان بر این بودند که نورپردازی فصلی از دانش نقاشی است.

تصویر ۱۶ــ۱ــ نقاشی منظره در روم باستان

در دوران رنسانس[۳]، چشم‌اندازها فقط پس‌زمینه‌ای برای پیکره‌ها و تک‌چهره‌ها بودند تا این‌که از سده‌ی هجدهم میلادی، منظره‌پردازی چون گونه‌ای از نقاشی مورد توجه اروپاییان قرار گرفت ولی مهمترین تحوّلات در سده‌ی نوزدهم مدیون هنرمندان «باربیزون[۴]، امپرسیونیست‌ها[۵] و پست‌امپرسیونیست‌ها[۶]» بود که وسیعاً به موضوع منظره‌ی طبیعی پرداختند.

۱ــ Leonardo Davinci ۲ــ Seurat

۳ــ رنسانس (RENAISSANCE) : رنسانس یا باززایی، عموماً به جنبش فکری و عقلانی گفته می‌شود که در سده‌ی چهاردهم میلادی از شهرهای شمالی ایتالیا شروع و در سده‌ی شانزدهم به اوج خود رسید. هنرمندان و اندیشمندان، رنسانس را «تولد دوباره‌ی هنر و ادبیات تحت تأثیر سرمشق‌های کلاسیک باستان» و یا «کشف جهان و انسان» تعریف کرده‌اند.

۴ــ باربیزون(BARBIZON) : مکتب [گروه] جمعی از منظره نگاران فرانسوی که نام دهکده‌ی باربیزون واقع درکناره‌ی جنگل فُنتین بلو در حومه‌ی پاریس بر آن‌ها نهاده شد. هنرمندان مکتب باربیزون طرح‌های مقدماتی را در طبیعت تهیه می‌کردند و پرده‌های نهایی را در کارگاه می‌ساختند.

۵ــ امپرسیونیسم(IMPRESSIONISM) : عنوان امپرسیون از تابلویی به همین نام، اثر کلودمُنه اقتباس شد و این کلمه به معنی «احساس» طلوع آفتاب است. در اواخر قرن ۱۹ میلادی، گروهی از نقّاشان جوان سعی کردند تا جهان اطراف خود را به همان صورتی نقاشی کنند که آن را احساس می‌کردند و نه به گونه‌ای که به شیوه‌های قدیم معمول بود. این شیوه را مهمترین پدیده‌ی هنر نقاشی مدرن به شمار می‌آورند.

۶ــ پست امپرسیونیسم(POST. IMPRESSIONISM) : اصطلاحی‌ست نه چندان روشن درباره‌ی آثار هنرمندانی چون پل‌سزان، ونسان ونگوگ و پل‌گوگن که در برابر نقاشی امپرسیونیست واکنش نشان دادند. هنرمندان پست امپرسیونیست با اهمیّت دادن به صراحت فُرم و استحکام ساختار و با تأکید بر بیان درونی به مدد رنگ و شکل از طبیعت‌گرایی امپرسیونیسم فراتر رفته و راه‌هایی برای تحول نقاشی سده‌ی بیستم گشودند.

تصویر ۱۷ــ۱ــ ریدوئل. اف ــ قلم فلزی ــ حدوداً ۱۴۰۰ میلادی

در این قسمت به این نکته اشاره می‌نمایم که هنرمندان در هر دوره و در هر عصری با توجه به تأثیراتی که از پیرامون خود می‌گیرند به صورتی کاملاً آگاهانه آثاری را به‌وجود می‌آورند.

تشابهات و تفاوت‌های موجود در آثار ارایه شده از طرف هنرمندان به عواملی چون فرهنگ و شرایط اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی و ... بستگی دارد.

در مواردی نیز تأثیراتی که طبیعت پیرامون به هنرمند تحمیل می‌کرد موجب می‌شد که شکل و نوع آثار با هم تفاوت‌های ظاهری داشته باشد.

ولی در همه‌ی این آثار طراحی یک نکته مشترک وجود دارد.

آیا می‌دانید در کدام نکته این آثار با هم وجه اشتراک دارند؟

آیا تا به حال به تفاوت‌های آن‌ها دقت کرده‌اید؟

چرا طرح‌های مصری با طرح‌های دیگر تمدن‌های هم عصر خود متفاوت است؟

در ادامه به تعدادی از نمونه‌های طراحی مربوط به دوره‌ها و تمدن‌های مختلف توجه نمایید.

تصویر ۱۸ــ۱ــ لئوناردو داوینچی ــ مداد روی کاغذ ــ حدود ۱۴۷۰

تصویر ۱۹ــ۱ــ ولف هابر[1] ــ قلم فلزی ــ ۱۵۱۵ میلادی ــ ۲۱/۱×۱۶cm

تصویر ۲۰ــ۱ــ پیتر بروگل[2] ــ قلم فلزی ــ ۲۰×۲۸cm

۱ــ Wolf Huber

۲ــ Pieter Bruegel

تصویر ۲۱ــ۱ــ لوکاس ون اودن[۱] ــ
قلم‌مو و مرکب ــ ۱۶۲۶ــ ۳۱×۲۱ cm

تصویر ۲۲ــ۱ــ مارکو سادلر
اکسکودیت ــ قلم فلزی ــ حدوداً
۱۶۰۰ میلادی

۱ــ Lucas Van Uden

تصویر ۲۳ــ۱ــ جان بوت[۱] ــ مداد روی کاغذ ــ ۲۸/۵×۴۳/۵cm

تصویر ۲۴ــ۱ــ آلبرت کاپ[۲] ــ مداد روی کاغذ ــ ۱۷۱۰ میلادی ــ ۱۹×۳۱cm

۱ــ Jan Both ۲ــ Albert Coyp

تصویر ۲۵ــ۱ــ روبنس[۱]ــ مداد روی کاغذ ــ ۳۵×۲۹cm

۱ــ Rubens

تصویر ۲۶ـ۱ـ بایز[1] ـ قرن بیستم ـ نقاش آلمانی ـ طراحی با مداد

۱ـ Bayens

تصویر ۲۷ــ۱ــ ایوان شیشکین[۱] ــ۱۸۷۷ــ
طراحی با مداد

تصویر ۲۸ ــ ۱ــ ایوان شیشکین ــ ۱۸۷۷ــ طراحی با مداد

۱ــ Shishkin

تصویر ۲۹ــ۱ــ کامیل‌پیسارو[۱] ــ حکاکی ــ حدود ۱۸۷۰

تصویر ۳۰ــ۱ــ جورج گروز[۲] ــ مداد روی کاغذ ــ۱۹۴۴ ــ ۴۸×۳۷cm

۱ــ Pissarro ۲ــ George Grosz

تصویر ۳۱ــ۱ــ رمبرانت ــ قلم‌مو و مرکب ــ ۱۶۵۰ میلادی ــ ۱۲×۲۰cm

تصویر ۳۲ــ۱ــ رمبرانت ــ قلم‌مو و مرکب ــ ۱۶۵۰ــ۱۳×۲۰cm

تصویر ۳۳ـ۱ـ کورو[۱] ـ زغال روی کاغذ ـ ۲۵×۳۵cm

۱ـ Corot

تصویر ۳۴ــ۱ــ وان گوگ[1] ــ قلم‌مو و مرکب ــ حدود ۱۸۸۰

۱ــ Vansan Van Gogh

تصویر ۳۵ــ۱ــ وان گوگ ــ قلم فلزی ــ حدود ۱۸۷۵

تصویر ۳۶ــ۱ــ وان گوگ ــ قلم‌مو و مرکب ــ حدود ۱۸۸۰

تمرین

۱ــ آثار طراحی چند هنرمند را با توجه به انواع خطوط، بافت و نوع قلم‌گذاری مورد بررسی قراردهید و نمونه‌هایی از آن‌ها را که بیش‌تر دوست دارید در کادرهایی به ابعاد ۷×۷cm ارایه دهید و در کلاس، در مورد تفاوت آن‌ها بحث کنید؟ (حداقل ۱۰ مورد).

۲ــ چند طراحی را با توجه به تفاوت‌های ابزاری انتخاب نموده و در کادرهای۷×۷cm ارایه دهید و در کلاس در مورد تفاوت آن‌ها بحث کنید؟ (حداقل ۵ مورد).

۳ــ تفاوت طرح‌های تمدن مصر باستان با طرح‌های تمدن چین باستان در چیست؟ در چند سطر بنویسید.

۴ــ از آثار هنرمندانی که در این مجموعه آمده به صورت آزاد کپی‌برداری کنید.

۲ــ۱ــ مراحل انجام کار

(اصول اولیه)

۱ــ انتخاب نقطه‌ی دید در طبیعت

۲ــ منظره‌یاب

۳ــ کادر

۴ــ خط افق

۵ــ اندازه‌گیری

۶ــ ترکیب‌بندی

۷ــ نحوه و مراحل اجرای طراحی

۸ــ تأثیر کیفیّت نور

به هنرجویان توصیه می‌شود به طبیعت رفته، اصول را در خود طبیعت فرابگیرند.

۱ــ۲ــ۱ــ انتخاب نقطه‌ی دید درطبیعت: وقتی قدم به‌طبیعت می‌گذارید و می‌خواهید بخشی را برای طرّاحی انتخاب کنید «نقطه‌ی دید» برای طرح شما، دارای اهمیت فراوان است (تصویر ۳۷ــ۱). پس از انتخاب قسمتی از منظره‌ی روبروی خود برای کار، توجه داشته باشید که یک یا دو قدم به چپ و یا به راست، به‌جلو یا به عقب، تمام ترکیبِ موردنظر شما را تغییر می‌دهد. شاید لازم باشد مختصری بالاتر و پایین‌تر بروید تا از منظره‌ی مقابل خود دید بهتری داشته باشید. غالباً اتفاق می‌افتد که طرّاح نقطه‌ی خوبی را پیدا می‌کند و پس از نشستن درمی‌یابد که همه چیز عوض شده است (تصاویر ۳۸ــ۱تا ۴۰ــ۱) در این حالت استفاده از «منظره‌یاب» می‌تواند کمک مؤثّری برای انتخاب «نقطه‌ی دید» شما باشد.

تصویر ۳۷ــ۱

تصویر ۳۸ــ۱ــ دید از بالا ــ طراحی با مداد

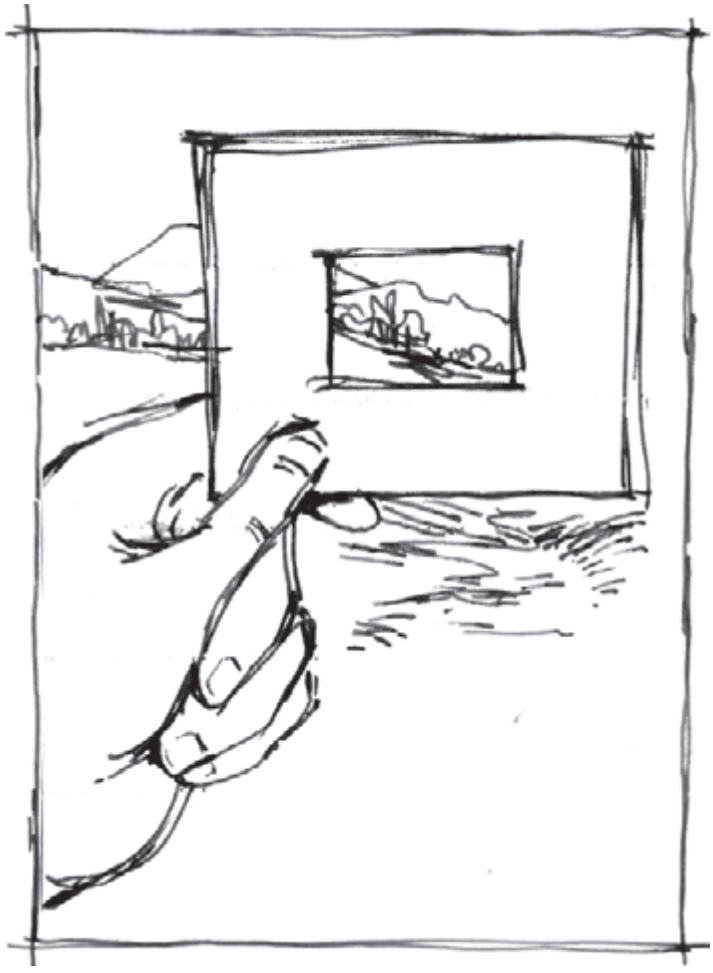

تصویر ۳۹ــ۱ــ دید از پایین ــ طراحی با مداد

تصویر ۴۰ــ۱ــ نقاط دید مختلف از یک موضوع ــ راپیدوگراف

۲ــ۲ــ۱ــ منظره‌یاب: از گذشته رسم بر این بود که بیشتر نقاشان برای رسیدن به ترکیبی مناسب در چشم‌اندازهای طبیعی، از وسیله‌ای به‌نام «منظره‌یاب» استفاده مـی‌کردند. این وسیله، مقوایی است به‌اندازه‌ی حدوداً ۲۰×۱۵ سانتی‌متر که در وسط آن کادرمستطیل شکلی تعبیه شده تا طرّاح از میان این روزنه به منظره‌ی مقابل نگاه کرده، بخش دلخواه خود را بیابد و این شبیه قاب کردن بخش موردنظر در طرّاحی است. به یاد داشته باشید که نحوه‌ی برش کادر میانی منظره‌یاب کاملاً با انتخاب کادر طرّاحی شما در ارتباط است.

تصویر ۴۱ــ۱ ــ منظره‌یاب

۳ــ۲ــ۱ــ کادر: بدون شک هر صفحه‌ای پیش از تماس قلم، کاغذی سفید است که هنوز اثری بر خود ندارد و هنگامی که نقش‌آفرینی شروع می‌شود، سفیدی کاغذ با خطوط یا لکه‌های رنگی شروع به اثرپذیری می‌نماید. محدوده‌ای را که طرّاح روی صفحه‌ی طرّاحی شروع به کار می‌کند «کادر» مـی‌گـوینـد. مشخص کردن این محدوده به طرّاح کمک می‌کند تا در جای دادن عناصر انتخابی با سنجش خطوط عمودی و افقیِ کادر، ترکیبی هماهنگ به‌وجود آورد.

زیرا هر خطی که در این حدود رسم شود با چهار خط دیگر (کناره‌های کادر) در ارتباط قرار می‌گیرد و معنای خاصی می‌یابد. خطوط عمودی، خطوط افقی و یا خطوط مایل هر یک معنای خاصی را القا می‌کنند. برای طرّاحی از مناظر گوناگون ؛ درک مناسبات درونی کادر و به‌کارگیری خطوط مختلف می‌تواند گامی بلند در جهت القای یک مفهوم و به‌دست آوردن ترکیبی زیبا و خوش‌آهنگ به‌شمار آید. انتخاب موضوع معمولاً با کادر مناسب مرتبط است. یک درخت بلند با کادر افقی کاغذ مناسبتی ندارد و یا یک کادر عمودی نیز برای نشان دادن گستردگی یک دشت متناسب نیست. پس توجه داشته باشید که موضوع شما با

کادر، ارتباط تنگاتنگ دارد.

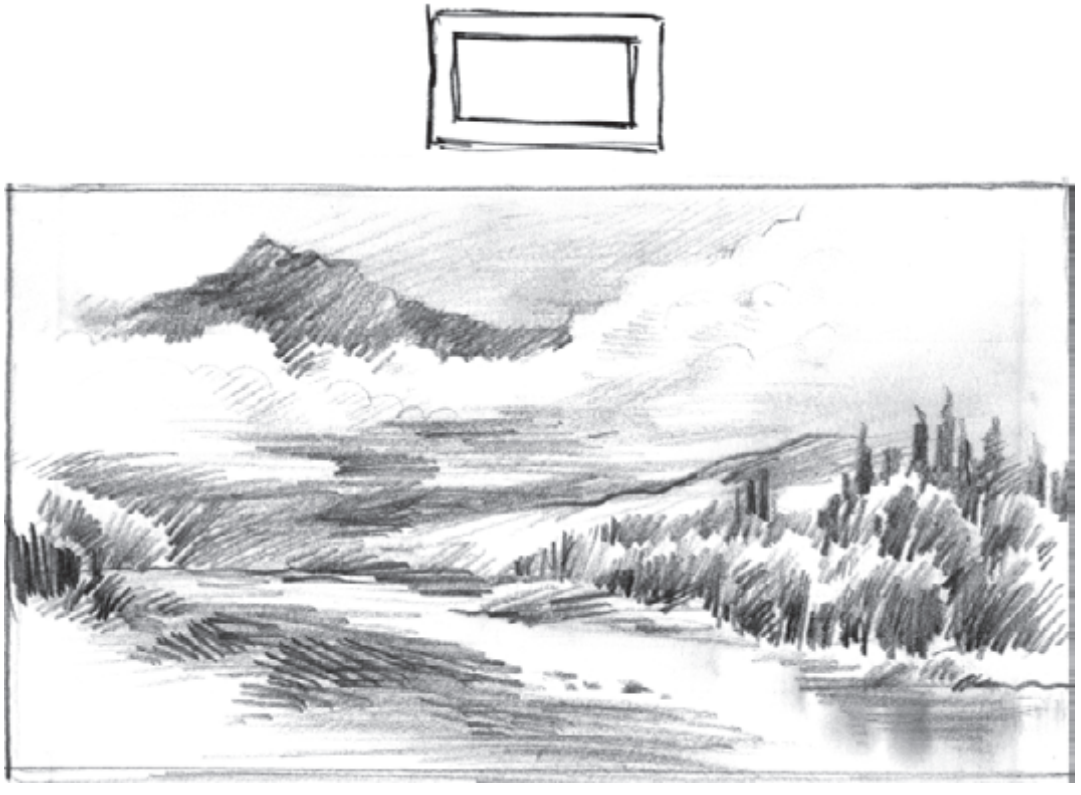
پس از آنکه در مورد نقطه‌ی دید، انتخاب خود را انجام دادید سعی کنید موضوع را به‌دقّت ببینید و هر چیزی را در محل دقیق آن با عناصر پیرامونش بسنجید و اندازه فرم‌های طبیعی را با هم مقایسه کنید. با این کار شما به چشم‌های خود تمرین می‌دهید تا روابط میان اشیا و تناسبات درست آن‌ها را ببینید و در ارتباط با هم بشناسید. وضعیّت و جایگاه شما نیز حتی‌المقدور باید به‌صورتی باشد که بر اثر نشستن یا ایستادن مداوم، مجبور به تغییر حالت و موقعیت نباشید (تصویر ۴۲ــ۱).

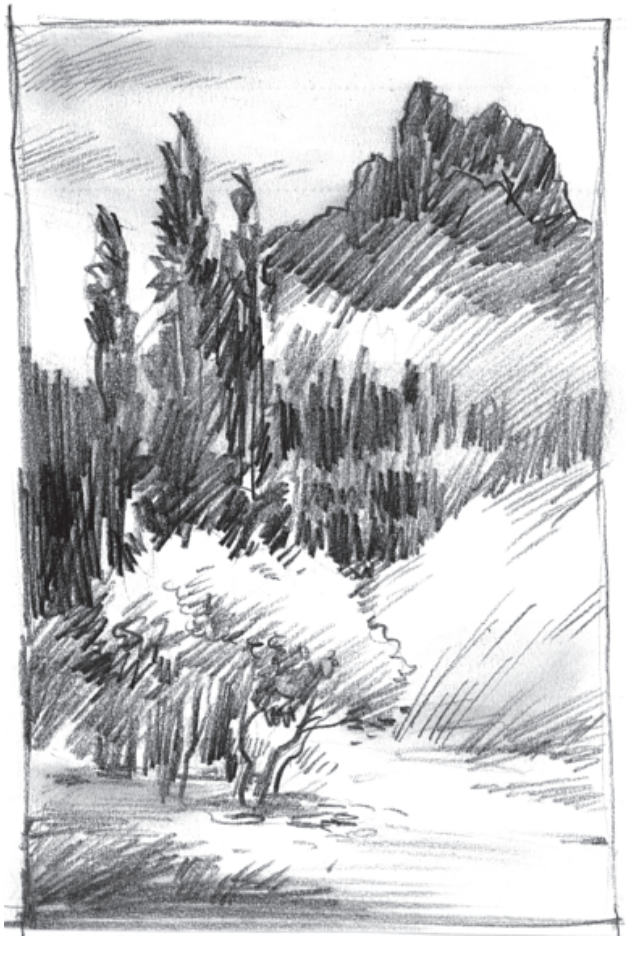
تصویر ۴۲ــ۱ــ انتخاب جای مناسب برای انجام کار

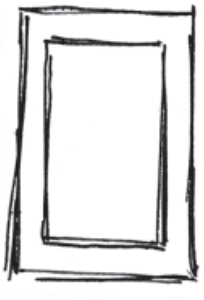
در این مرحله، کادر طرّاحی را با موضوع خود هماهنگ سازید. کادر با موضوع مرتبط است و این، با نتیجه‌ی کار شما در ارتباط مستقیم قرار می‌گیرد. به‌طور مثال، شما می‌توانید از کادر افقی برای نمایش دریا، صحرا و دشت‌های وسیع بهره گیرید و یا از کادر عمودی برای موضوعاتی نظیر کوه‌های بلند، درختان و یا ساختمان‌های شهری استفاده کنید (تصاویر ۴۳ــ۱، ۴۴ــ۱ و ۴۵ــ۱).

نمونه‌های تصاویر ۴۳ــ۱ و ۴۴ــ۱ نمونه‌هایی از انتخاب مناسب کادر و موضوع نشان داده شده است.

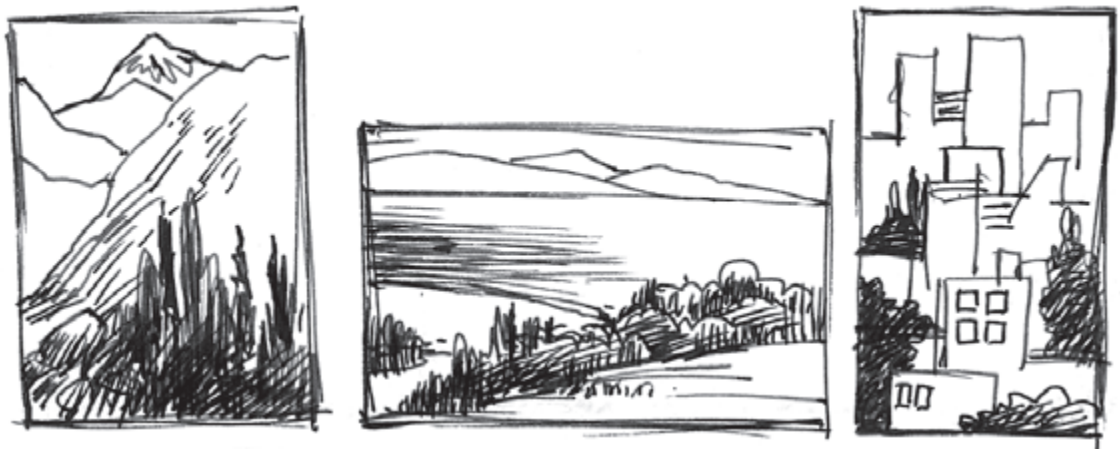

تصویر ۴۳ــ۱ــ کادر افقی ــ طراحی با مداد

تصویر ۴۴ ــ۱ــ کادر عمودی ــ طراحی با مداد

تصویر ۴۵ ــ۱ــ کادرهای مناسب با موضوع

پس از انتخاب کادر با توجّه به موضوع، اصلی‌ترین و اوّلین خط در کادر «خط افق» است. این خط شکل نگاه درست شما به طبیعت را نمایش می‌دهد.

۴ــ۲ــ۱ــ خط افق: همان‌طور که می‌دانید محلّ تلاقی زمین و آسمان را اصطلاحاً «خط افق» می‌گویند. ما در کنار دریا این خط را کاملاً روبروی چشم‌های خود می‌بینیم. این خط، در هر حالت، نشسته یا ایستاده و حتی بالاتر، جلوی چشم بیننده قرار می‌گیرد. خط افق مشخصه‌ی خوبی‌ست که به‌واسطه‌ی نحوه‌ی قرار گرفتن آن در کادر، می‌تواند ما را در بهتر ترسیم کردن یک منظره یاری کند (تصویر ۴۶ ــ۱).

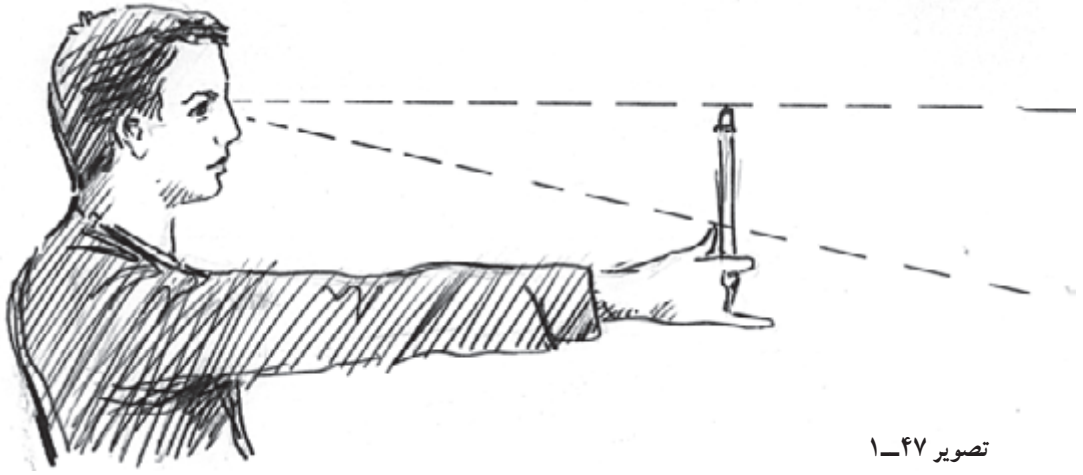
با تصور این‌که تمامی آن‌چه بالای خط افق (با فاصله) قرار می‌گیرد در آسمان، و آن‌چه در پایین این خط است بر روی زمین قرار دارد، می‌توان در ترسیم فضاهای مختلف از آن بهره گرفت. در اینجا لازم است که هنرجویان به پرسپکتیو[1] توجه داشته باشند. عناصر هر قدر به ما نزدیکترند بزرگتر و هر چه از ما فاصله می‌گیرند و به دور می‌روند کوچکتر به نظر می‌رسند. مثلاً اگر چند درخت در امتداد یکدیگر، از شما دور می‌شوند اندازه‌ی درخت جلویی بزرگتر از دیگر درخت‌هاست و بقیّه‌ی درخت‌ها، به تناسب کوچک و کوچکتر به نظر می‌رسند (تصویر۴۶ ــ۱).

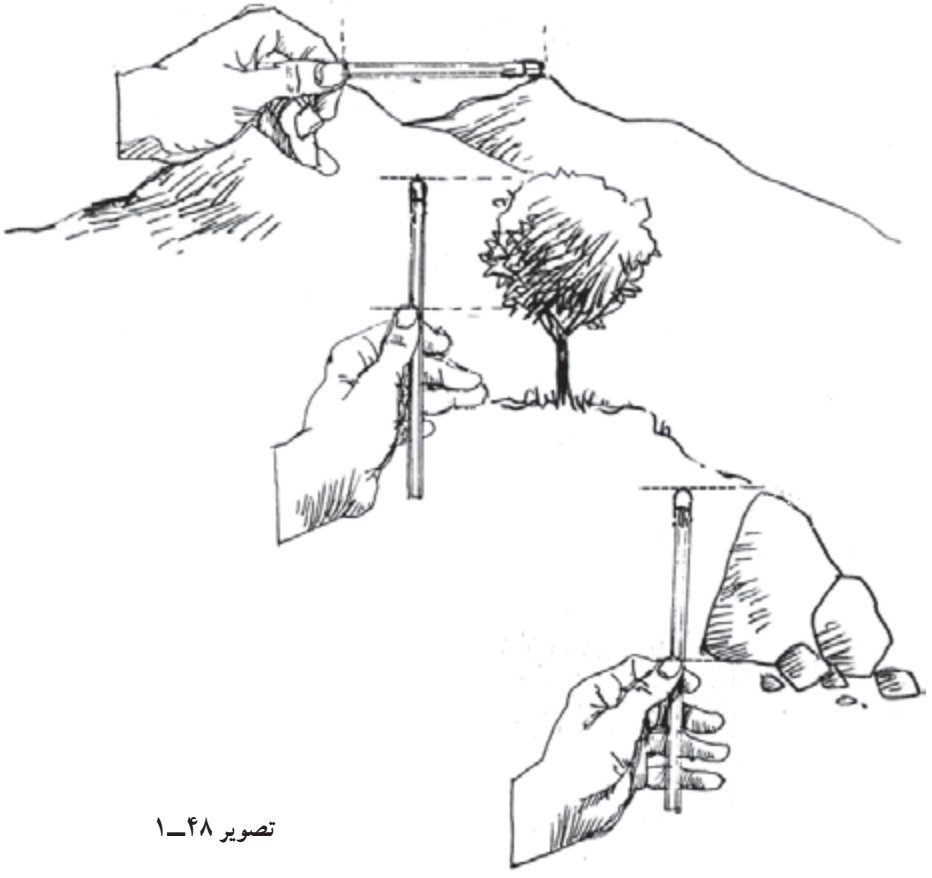
تصویر ۴۶ ــ۱ــ وان گوگ ــ قلم مو و مرکب ــ حدود ۱۸۷۰

۱ــ **پرسپکتیو (PERSPECTIVE) (ژرفانمایی):** نظامِ بازنماییِ فضای سه بُعدیِ واقعی، بر پهنه‌ی دو بُعدیِ تصویر است.

۵ــ۲ــ۱ــ اندازه‌گیری: اکنون یک واحد سنجش انتخاب کنید و از آن برای تمام اندازه‌گیری‌ها استفاده نمایید. ابزار اندازه‌گیری شما می‌تواند مدادی باشد که ته آن را رو به بالا نگاه‌داشته‌اید. در این حال دست شما کاملاً کشیده و نوک انگشت شست شما بر بدنه‌ی مداد تکیه کرده است. دقت کنید که در تمام مراحل اندازه‌گیری، دست باید کاملاً کشیده باشد ؛ چون کوچکترین تغییر طول دست ارتفاع را به مقدار زیادی تغییر می‌دهد. یک چشم را ببندید و ارتفاع را با ناخن انگشت شست بر روی مداد که در حالت عمودی نگه‌داشته‌اید، اندازه‌گیری کنید. نسبت‌ها را با هم بسنجید و اندازه‌ها را به‌دست آورید (تصاویر ۴۷ــ۱ و ۴۸ــ۱).

تصویر ۴۷ــ۱

تصویر ۴۸ــ۱

۶ــ۲ــ۱ــ ترکیب‌بندی: ترکیب‌بندی (کمپوزیسیون[۱])، مهمترین فرآیند در شکل‌گیری یک اثر هنری‌ست. واژه‌ی ترکیب در لغت به معنای مرکب کردن و از چند جز، کلّ جدیدی را به‌وجود آوردن است که چیزی متفاوت از اجزای تشکیل‌دهنده‌ی اولیه‌ی آن باشد.

برای طراحی از منظره نیز امکان دارد هر عنصر با ویژگی‌هایش جلوه‌ی زیبایی داشته باشد ولی این عناصر را باید به‌شیوه‌ای در کنار هم قرار داد تا در یک کلّیت، زیبا به نمایش درآیند.

مثلاً اگر در سمت راست تصویر درخت بزرگی کشیدید، برای تعادل در سمت چپ طرح به نحوی عمل کنید تا سنگینی سمت راست جبران شود. برای این کار لازم نیست حتماً در طرف مقابل هم، درختی بکشید. عناصر دیگر نیز چنانچه به دقت بررسی و انتخاب شوند، می‌توانند «هم‌وزن و برابر» درخت به‌نظر آیند (به تصاویر ۴۹ ــ۱ تا ۵۱ ــ۱ توجه کنید.).

تصویر ۴۹ ــ۱ــ یک منظره با دو ترکیب متفاوت

تصویر ۵۰ــ۱ــ انتخاب بخشی از موضوع

۱ــ **کُمپوزیسیون (COMPOSITION)** : عمل سازماندهی همه‌ی عناصر یک اثر هنری‌ست به منظور ایجاد یک کل منسجم و حاوی بیان هنری.

تصویر ۵۱ــ۱ــ یک موضوع با سه ترکیب

برای طراحی منظره، همیشه سعی کنید از خطوط کلّی و عناصر اصلی طبیعت به ترکیب زیبا و منسجم برسید. همان‌طور که اشاره شد با منظره‌یاب، تصویر مورد نظر خود را در طبیعت انتخاب کنید و سپس به بررسی اجزا و عناصر موجود در آن بپردازید. کوه‌ها و سنگ‌ها، درختان و سبزه‌ها، رودخانه و دریا، آسمان و ابرها، خانه‌های روستایی و پل‌ها همه دارای ویژگی‌های خاص خود هستند. بنابراین، سعی کنید این ویژگی‌ها را دقیق ببینید و در ارتباط با هم بسنجید.

دراین بخش با تجسم اشکال ساده‌ی هندسی در بنیاد تمام عناصر در طبیعت، آن‌ها را به‌صورت کلی و ساده، بر روی صفحه‌ی کار خود رسم نمایید. نکته‌ی قابل تأمل برای یک طرّاح منظره، ایجاد تعادل و هماهنگی بین این اشکال در طبیعت است. ترکیب‌بندی عناصر طبیعت در مراحل اولیه، کاری مشکل به‌نظر می‌رسد ولی مطمئناً با تمرین و ساده کردن آن‌ها می‌توانید بر این مشکل فائق آیید.

در طرحی، اندازه‌ی آسمان را بیشتر کنید و در طرح دیگر، زمین را، و یا با جابه‌جا کردن چند درخت در کادر (همانند تصویر ۵۲ــ۱) به بهترین ترکیب برسید.

ارتباط اشکال را با هم و با زمینه، کم و یا زیاد کنید. تناسب آن‌ها را با هم بسنجید و این کار را تا اندازه‌ای انجام دهید که به ترکیبی موزون دست یابید.

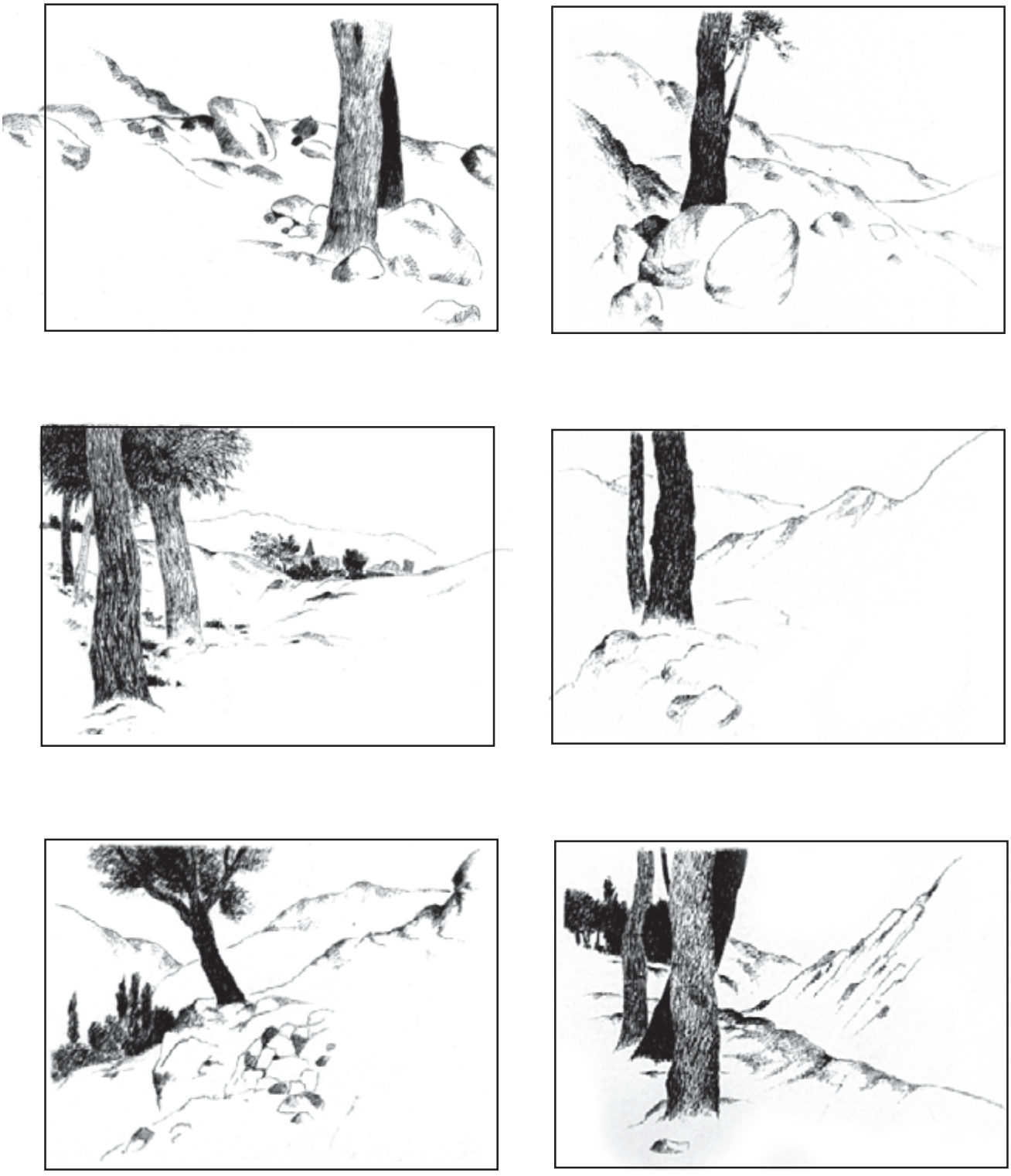
نمونه اسکیس‌های[1] انجام شده در تصاویر ۵۲ــ۱ تا ۵۶ــ۱، راهنمای خوبی برای شما خواهد بود.

بنابراین سعی نمایید جهت بهترشدن کار نهایی از هر موضوع چند اتود در اندازه‌های کوچک انجام داده و از میان آن‌ها بهترین را انتخاب نمایید و در کادر A4 و A3 طراحی کنید. در اجرای اتود به حذف و اضافه‌کردن و حتی تغییر مکان، جهت بهترشدن کار توجه نمایید.

برای این‌که اجزای کوچک مثل علف‌ها، سنگ‌ریزه‌ها، شاخ‌های درهم پیچیده و برگ‌ها، توجه شما را به خود جلب نکند با چشم نیم باز به طبیعت نگاه کنید، با این کار فرم[2] و ساختمان اجسام را بهتر می‌توان دید و شکل کلی آن قطعاً درست‌تر بر صفحه‌ی کاغذ شما نقش خواهد بست. در حین کار اگر شکلی به‌نظرتان جالب آمد آن را با اهمیت‌تر از سایر اجزا بسازید. اغراق در بعضی از قسمت‌ها و حذف و صرف‌نظر کردن از قسمت‌های دیگر، از وظایف یک طرّاح است.

۱ــ **اسکیس (SKETCH)** : پیش طرح یا طرّاحی تند به منظور یادداشت؛ و یا نمونه‌ای مقدماتی ــ غالباً کوچک اندازه ــ از یک نقاشی که انگاره‌ای کلی از کار نهایی را به‌دست می‌دهد. معمولاً نقاشان برای حل مسایلی چون انتخاب قواره‌ی کار، ترکیب‌بندی و طرز نورپردازی، این طرح‌های مقدماتی را تهیه می‌کنند.

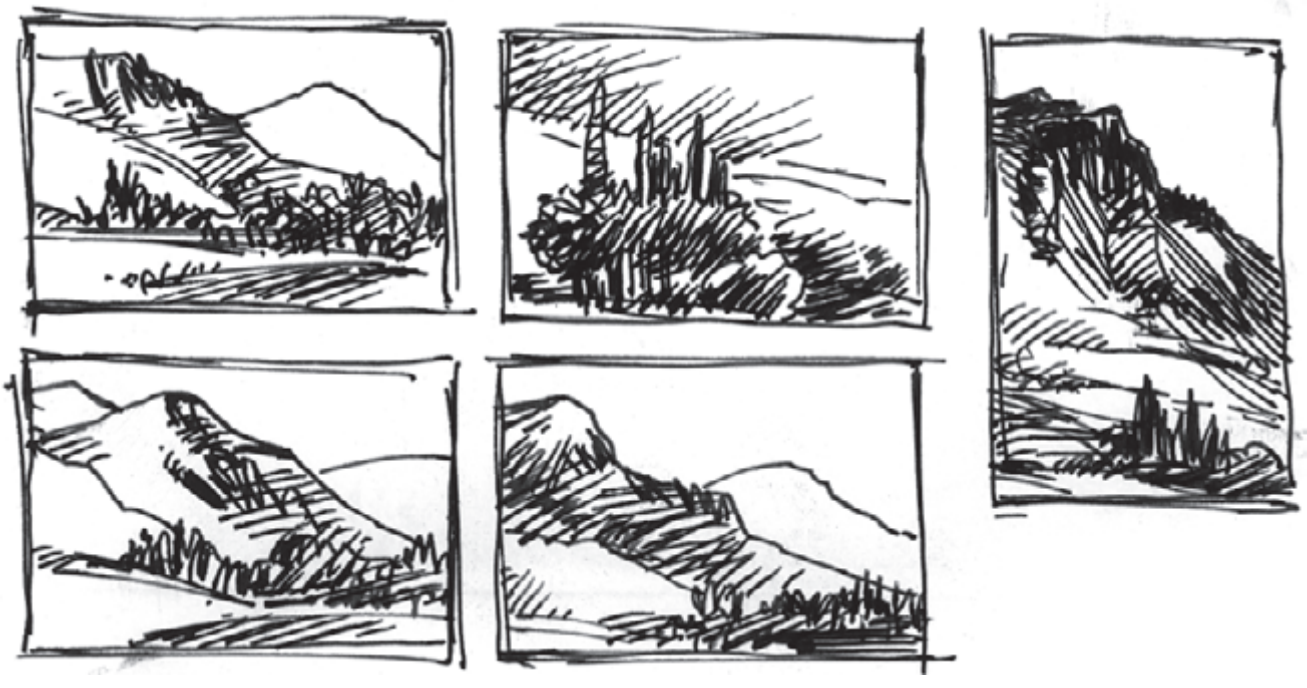
۲ــ **فرم (FORM) (صورت و شکل)** : در هنر بصری به معنای شکل دو بُعدی یا سه بُعدی، توپُر یا میان تهی‌ست.

تصویر ۵۲ــ۱ــ ترکیب‌بندی‌های گوناگون و ساده ــ سهراب سپهری ــ روان‌نویس روی کاغذ ــ ۱۳۵۰

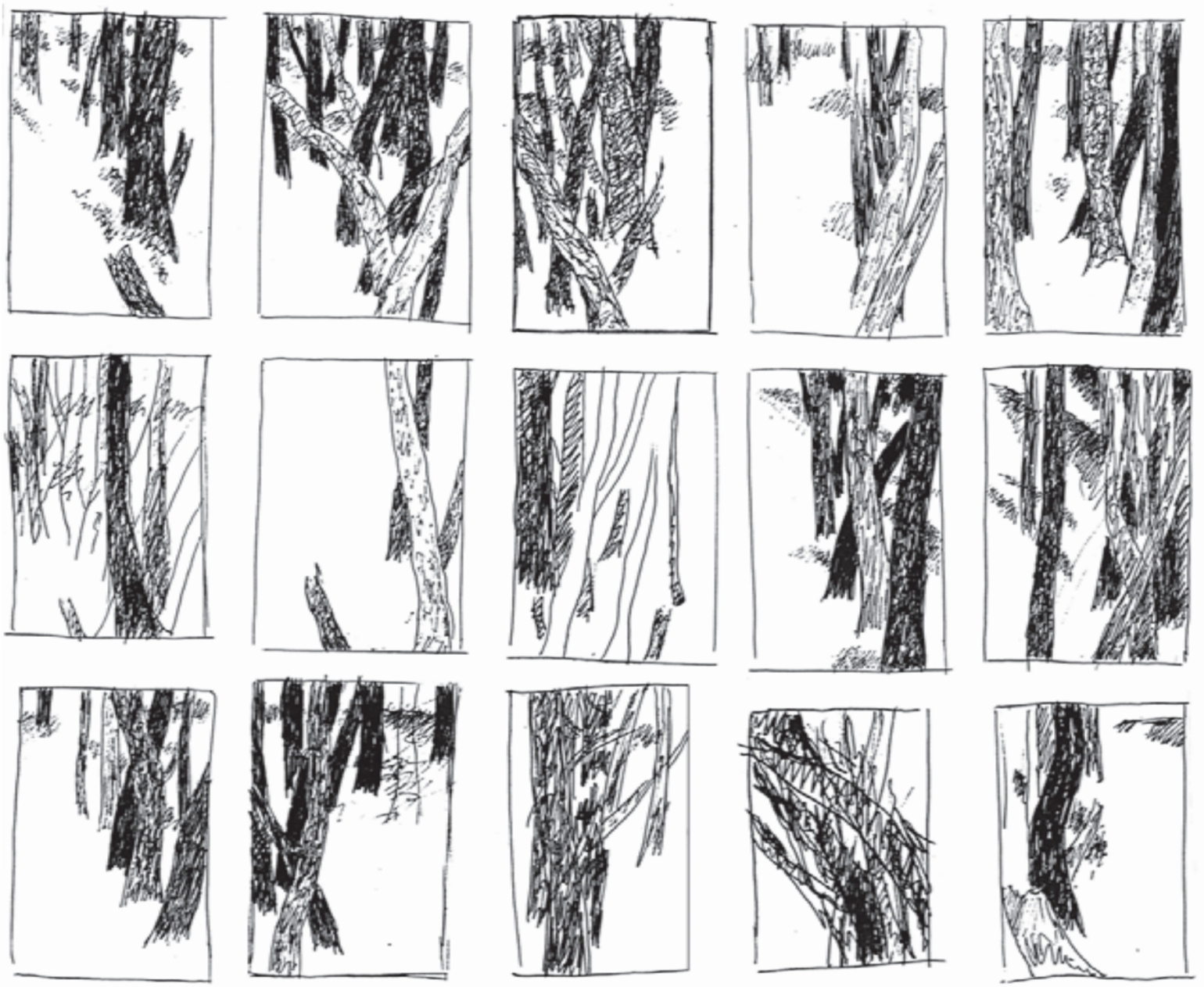
تصویر ۵۳ ــ۱ــ اتودهای مختلف از زوایای گوناگون

تصویر ۵۴ ــ۱ــ اتودهای مختلف از زوایای گوناگون ــ طراحی با خودنویس (از یک منظره)

تصویر ۵۵ ــ۱ــ اتودهای مختلف از موضوعات گوناگون ــ طراحی با مداد

تصویر ۵۶ ــ۱ــ سهراب سپهری ــ اسکیس از درخت ــ روان‌نویس ــ ۱۳۵۰

تمرین

۱ــ با وسایل مختلف از موضوعات گوناگون در طبیعت اسکیس‌هایی تهیه کنید.

۲ــ اسکیس‌های انجام شده در طبیعت را به کارگاه بیاورید و به دیوار نصب و سپس به اتفاق هنرجویان دیگر بررسی کنید.

۳ــ از یک موضوع با دو ترکیب‌بندی متفاوت ــ در یکی آسمان بیش‌تر و زمین کم‌تر و در دیگری زمین بیش‌تر و آسمان کم‌تر ــ طراحی کنید.

۴ــ در کادر ۳۰×۱۵cm عمودی متناسب با موضوع از طبیعت طراحی کنید.

(با استفاده از منظره‌یاب عمودی متناسب با کادر نهایی از طبیعت حداقل پنج اتود انجام دهید)

۵ــ در کادر ۳۰×۱۵cm افقی متناسب با موضوع از طبیعت طراحی کنید.

(با استفاده از منظره‌یاب افقی متناسب با کادر نهایی از طبیعت حداقل پنج اتود انجام دهید)

۶ــ از یک منظره با تغییر و جابه‌جاکردن عناصر چند اتود انجام داده و با انتخاب یکی از آن‌ها که دارای ترکیب‌بندی بهتری می‌باشد کار نهایی را انجام دهید.

۷ــ از یک منظره با تغییر زاویه‌ی دید و با توجه به تغییر زاویه‌ی تابش نور و سایه روشن چند اتود انجام داده و با انتخاب بهترین آن‌ها کارنهایی را با ابزار دلخواه به اتمام رسانید.

۸ــ در صورت امکان از یک منظره چند عکس تهیه نموده (با توجه به تغییر زاویه‌ی دید و زاویه‌ی تابش نور) و بر روی دیوار کارگاه نصب نموده و با هنرجویان دیگر آن‌ها را مورد بررسی قرار دهید.

۷ــ۲ــ۱ــ مراحل اجرای طراحی: در مرحله‌ی اول، باید از کل به جز شروع کنید. یعنی اول بزرگ‌ترین فرمی را که می‌بینید طرّاحی کنید. شکل‌های دیگر را فراموش نمایید و فقط اشکال بزرگ را ببینید. فرم‌های بزرگ در طبیعت می‌تواند خط‌های کناری کوه‌ها و یا خطوطی باشد که آسمان را از زمین جدا می‌کند و یا ممکن است شکلی باشد که بیش از یک عنصر را در برگیرد. الگو، هر چه باشد فقط از فرم بزرگ آن شروع کنید. دانستن این که کدام شکل بزرگ‌تر است بستگی به خود شما دارد. اگر در این امر تردید دارید چشم نیم باز شما می‌تواند کمک مؤثّری بنماید، اول آن شکلی را که با چشم نیم باز می‌بینید طراحی کنید . (این نوع طراحی، پایه‌ای‌ست که می‌توان طرح اصلی را روی آن بنا کرد.) سپس اشکال کوچک‌تر را در مقایسه با اندازه‌های اشکال بزرگ روی طرح اضافه نمایید. همیشه عناصر در طبیعت را از دور به نزدیک طراحی کنید.

طراحی یک روند است. شما روی کاغذ علایمی می‌گذارید، آن علایم شما را راهنمایی می‌کنند. تا بخش‌های مختلف ترکیب عناصر منظره را روی صفحه‌ی کار خود ثبت کنید.

در تصاویر۵۷ ــ۱، ۵۸ ــ۱ و ۵۹ ــ۱، خطوط اصلی ترکیب چند طرح نمایش داده شده است. این خطوط کاملاً آزادانه و کم‌رنگ در زمینه‌ی کاغذ طرّاحی شده‌اند تا در مرحله‌ی بعد بتوان جزییات را به آن اضافه کرد.

تصویر ۵۷ ــ۱ــ الف ــ خطوط اصلی ترکیبات

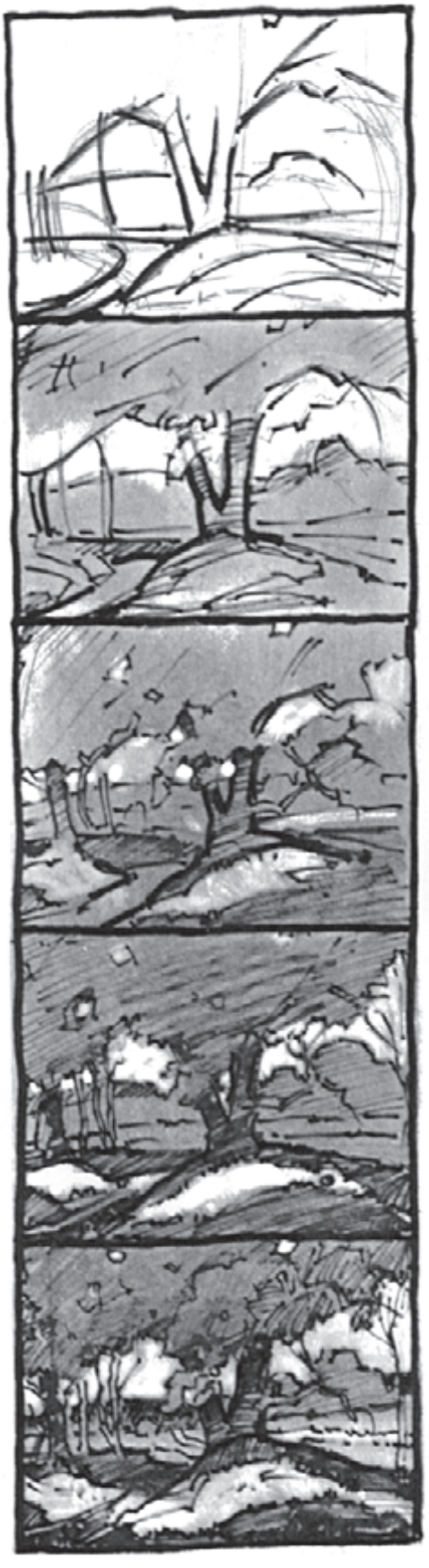
تصویر ۵۷ ــ۱ــ ب ــ طرح تکمیل شده

تصویر ۵۸ ــ۱ــ الف ــ خطوط اصلی ترکیب

تصویر ۵۸ ــ۱ــ ب ــ طرح کامل شده

تصویر ۵۹ ــ۱ــ فرانزن[1] ــ اجرای مرحله به مرحله‌ی کار طرّاحی

۱ــ Frandzen

۸ــ۲ــ۱ــ تأثیر کیفیت نور: کیفیّت نور، چیزی را در ما بیدار می‌کند. شرایط نوری به‌خصوصی می‌تواند خاطراتی را در ما زنده کند که این کار از دست کلمات ساخته نیست. توجه و اهمیّت دادن به نور و سایه در طرّاحی منظره، از اساسی‌ترین ویژگی‌های یک طرّاح موفق است. پس از این‌که در طرّاحی خطی به یک ترکیب زیبا و محکم رسیدیم، ایجاد سایه و روشن، طرح شما را کامل می‌کند.

در کشور ما ایران، اکثر مناطق، دارای نوری فراوان و آفتابی درخشان است. همین امر، بهترین امکان را برای یک طرّاحی پرتضاد یا پرکنتراست[1] در سایه و روشن فراهم می‌کند.

تصویر ۶۰ــ۱ــ ریچارد بولتون[2] ــ طراحی با ماژیک و قلم

۱ــ **کنتراست (CONTRAS) (تباین):** کیفیّتی است حاصل از تضاد و تفاوت بارز میان جلوه‌های دو رنگ مقایسه شده با یکدیگر.

۲ــ Bollton

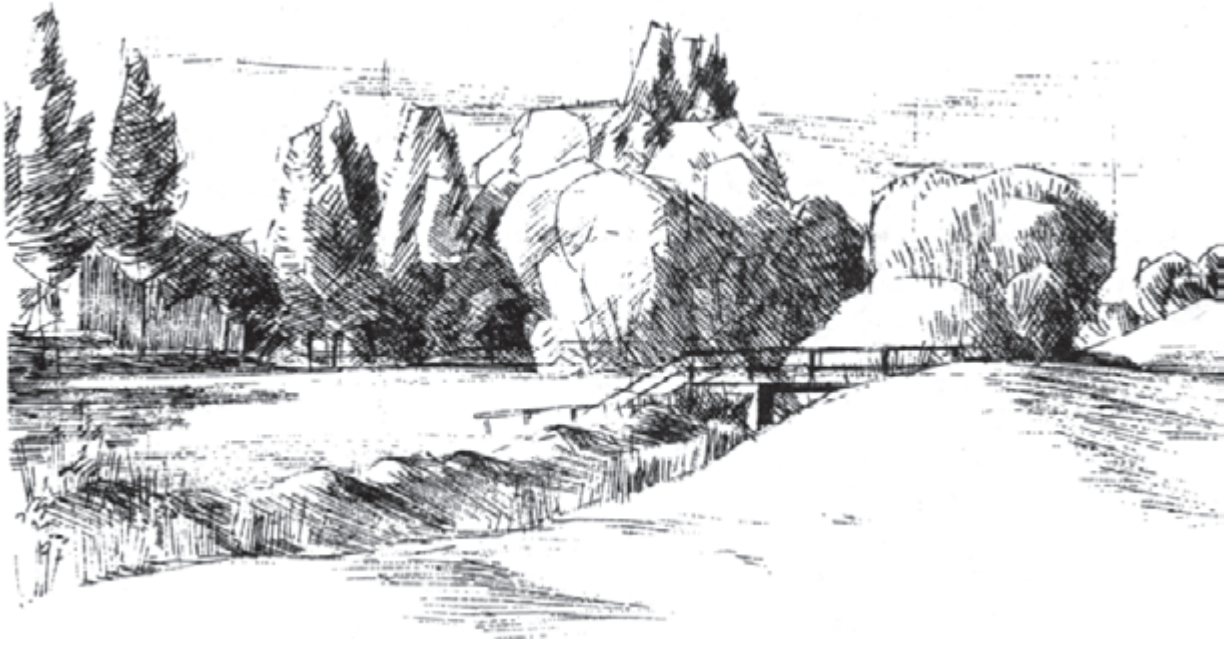

تصویر ۶۱ــ۱ــ ریچارد بولتون ــ طراحی با آبرنگ، قلم و ماژیک

تصویر ۶۲ ــ۱ــ سهراب سپهری ــ روان‌نویس روی کاغذ ــ ۱۳۵۰

در طراحی از طبیعت، مسأله نور و سایه به لحاظ زمانی بسیار اهمیت دارد، چون منبع نور، در طی ساعات مختلف تغییر می‌کند و سایه‌ها نیز در حرکتند. با توجه به این نکته باید موضوع را طوری انتخاب نمود که به‌توان به سهولت، برداشت اوّلیه و اصلی را با وضعیّت قرارگیری سایه‌ها و نور ترسیم کرده و سپس با تیرگی‌های مختلف آن را ثبت نمود (تصویر ۶۳ــ۱ ــ الف و ب).

تصویر ۶۳ ــ۱ــ الف ــ طراحی در صبح

تصویر ۶۳ ــ۱ــ ب ــ طراحی در عصر

نکته‌ی بسیار مهم در طرّاحی از منظره، توجه به (پرسپکتیو خاکستری[1]) جوّی‌ست، اکنون که کیفیّت نور را بررسی می‌کنیم، تلاش کنید خطوط و سایه‌های دور را کم رنگ‌تر از خطوط و سایه‌های جلو در طرح اجرا نمایید. ممکن است شما همه‌چیز را به‌وضوح ببینید، ولی یادتان باشد که با توجه به پرسپکتیوِ خاکستری، طرح شما دارای عمق و فضا می‌شود.

تصویر ۶۴ــ۱ــ الف ــ فردیناند پتریه[2] ــ طراحی با مداد ــ یک موضوع در چند زمان متفاوت

۱ــ **پرسپکتیو خطی و جوّی (خاکستری):** اجرا و به‌کارگیری خطوط و سطوح کم‌رنگ در بخش‌های دور در منظره و تأکید بیشتر در سطوح و خطوط جلو برای نمایش بهتر عمق و ژرف نمایی.

۲ــ Ferdinand Petrie

تصویر ۶۴ــ۱ــ ب ــ فردیناند پتریه ــ طراحی با مداد ــ یک موضوع در چند زمان متفاوت

در روزهای آفتابی الگوی نور ــ سایه، به‌وضوح مشخص است. درختان با نور آفتابی که از بالا می‌تابد قابل تشخیص هستند ؛ سایه‌ها کاملاً زیر درختان قرار دارند و تباین (کنتراست) نور و سایه بسیار شدید به‌نظر می‌رسد (تصویر ۶۵ ــ۱).

در طرح دوم، هنگام غروب، آسمان تیره‌تر دیده می‌شود و آفتاب کاملاً از کنار به درختان می‌تابد . لکه‌های روشنی که صرفاً بخش کوچکی از درختان را روشن کرده آن‌ها را از هم جدا می‌کند. سایه‌ها کشیده و در جهت مخالف تابش نور، روی زمین گسترده شده‌اند (تصویر۶۶ــ۱).

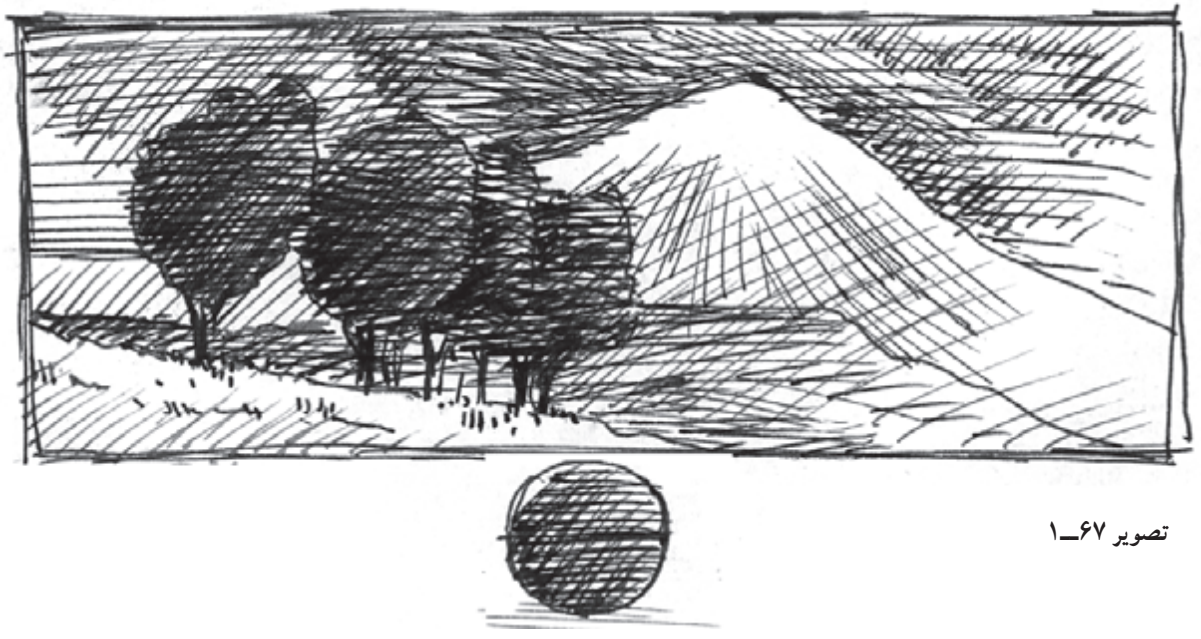
در طرح سوم، فضایی ابری از همان منظره نمایش داده شده و تقریباً الگوی نور و سایه در آن وجود ندارد. این حالت، نمونه‌ای از تأثیر نور غیرمستقیم است. درخت‌ها در این طرّاحی شکل تخت و تیره‌ای شبیه به سایه دارند و سایه‌ای روی زمین دیده نمی‌شود (تصویر۶۷ــ۱).

تصویر ۶۵ــ۱

تصویر ۶۶ــ۱

تصویر ۶۷ــ۱

تمرین

۱ــ با توجه به اشکال بزرگ به کوچک (کل به جزء) و خطوط کلی، طرح‌هایی را رسم نمایید.

۲ــ از تصویر ۵۸ــ۱ کمک بگیرید و همین روند را با موضوع دلخواه خود انجام دهید.

۳ــ با توجه به پرسپکتیو جوّی و تأثیر نور در طبیعت با مداد، طرّاحی سایه ــ روشن انجام دهید.

۴ــ از یک موضوع در صبح و بعدازظهر طراحی کنید. آنگاه آن‌ها را با هم از نظر جهت نور بررسی نمایید.

۵ ــ بخشی از طبیعت را انتخاب کنید. عناصری را که دورترند کم‌رنگ‌تر از آن‌چه می‌بینید سایه بزنید و اشکال نزدیک‌تر را از آن‌چه هست پررنگ‌تر بسازید. آیا بُعد و فضا در کار شما بیشتر نشده است؟

۶ ــ قسمتی از یک منظره را انتخاب کنید. طرح‌هایی را در روز آفتابی ، سپس روز ابری، درصورت برفی بودن و ... انجام دهید.

۷ــ با وسایل مختلف (مداد، زغال، قلم فلزی یا خودنویس، آب مرکب) طرّاحی با سایه روشن انجام دهید.

تصویر ۶۸ــ۱ــ استانلی مالتزمن[1] ــ طراحی با مداد روی کاغذ

۱ــ Stanley Maltzman

تصویر ۶۹ــ۱ــ طرّاحی با قلم فلزی

۳ــ۱ــ ترکیب سطوح خاکستری

سایه‌ها براساس روابط با هم نمود دارند. یک سایه در کنار سایه‌ی دیگر ممکن است تیره‌تر یا روشن‌تر از آنچه هست به نظر برسد. استفاده از خاکستری‌های متعدّد و به‌کارگیری تباین (کنتراست) نور و سایه با ابزار طرّاحی که در اختیار دارید می‌تواند به شناخت شما در ایجاد روابط سایه‌ها کمک کند. به یاد داشته باشید که در طبیعت، سایه‌ها با گذشت زمان تغییر می‌کند. این سرعتِ عمل شما را در حین طراحی می‌طلبد. همان‌طور که قبلاً گفته شد سعی کنید از کل به جزء بروید و دراینجا نیز کلی ببینید. بهترین راه این است که اول خاکستری‌ها را فراموش نمایید و فقط منظره را به سیاه و سفید تبدیل کرده و به‌جای سایه‌های مختلف مرز آن‌ها را مشخص کنید. برای موفقیّت در چنین تمرینی، لازم است که منظره‌ی موردنظر قابلیت تباین (کنتراست) شدید را داشته باشد.

تصویر ۷۰ــ۱ــ وان‌گوگ ــ مداد و زغال

پس از این‌که بخش‌های مثبت و منفی طرح را با سایه‌های شدید مشخص کردید، خاکستری‌های تیره و سیاه را در یک گروه و خاکستری‌های روشن و سفید را در گروه دیگر قرار دهید و به‌طرح اضافه کنید. این تمرین می‌تواند در اندازه‌های کوچک و از زاویه دیدهای مختلف به‌صورت اسکیس انجام گیرد تا شما، به‌درک صحیح از فضای مثبت و منفی و نیز، روابط سایه‌ها با هم، برای به‌دست آوردن یک ترکیب زیبا در سایه و روشن طرح خود برسید. در طراحی از طبیعت، هنگامی که بخشی از شئ در سایه قرار می‌گیرد و قسمتی دیگر در روشنایی واقع می‌شود، چشم بیننده جلب روشنایی و نور می‌گردد و این نکته به ایجاد تمرکز در طرح کمک مؤثّری می‌کند (تصاویر ۷۲ــ۱ تا ۷۶ــ۱).

تصویر ۷۱ــ۱ــ کامیل کورو[1] ــ ۱۸۴۰ــ ۴۰×۲۷cm

۱ــ Corot

تصویر ۷۲ــ۱

تصویر ۷۳ــ۱

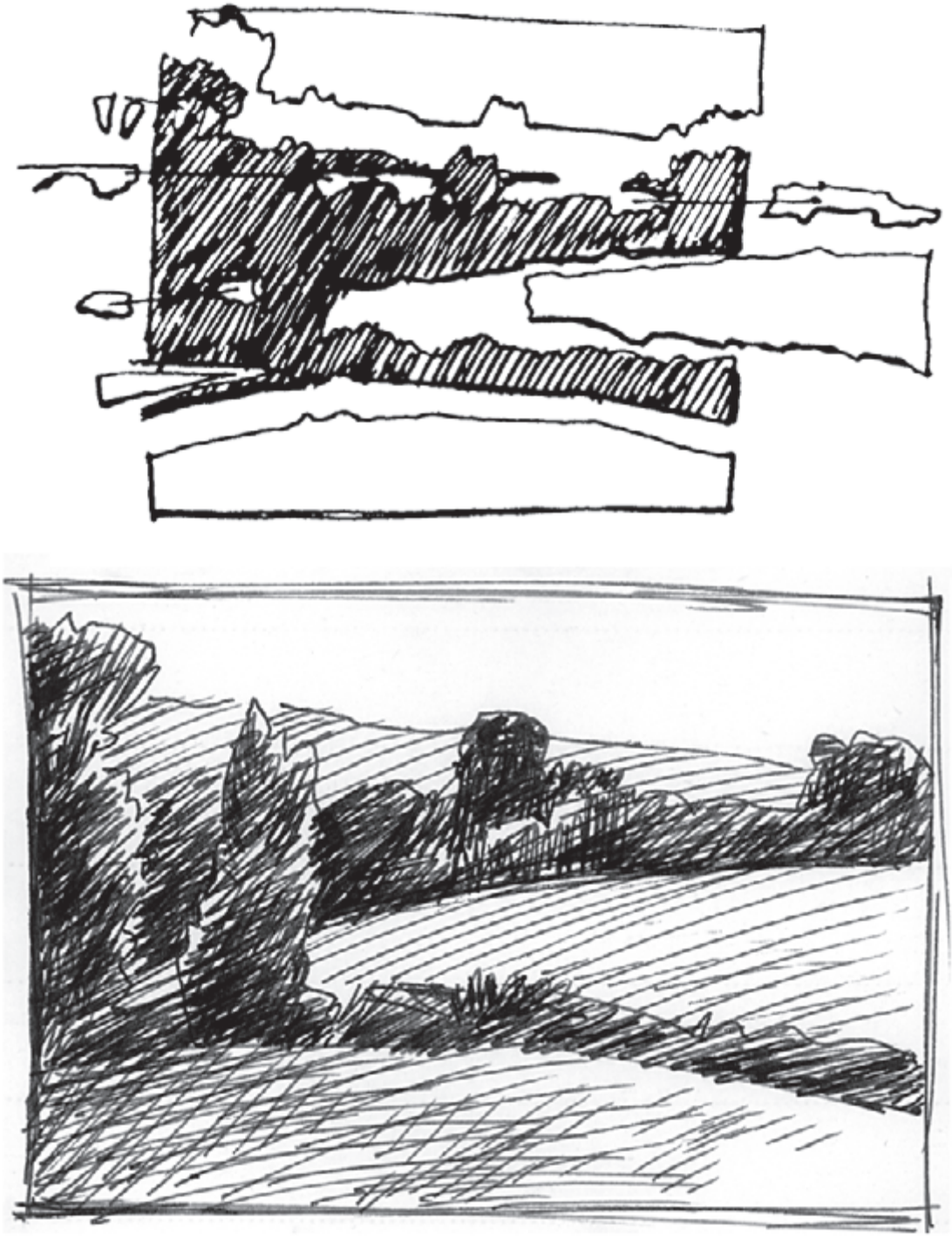

تصویر ۷۴ــ۱

تصویر ۷۵ــ۱

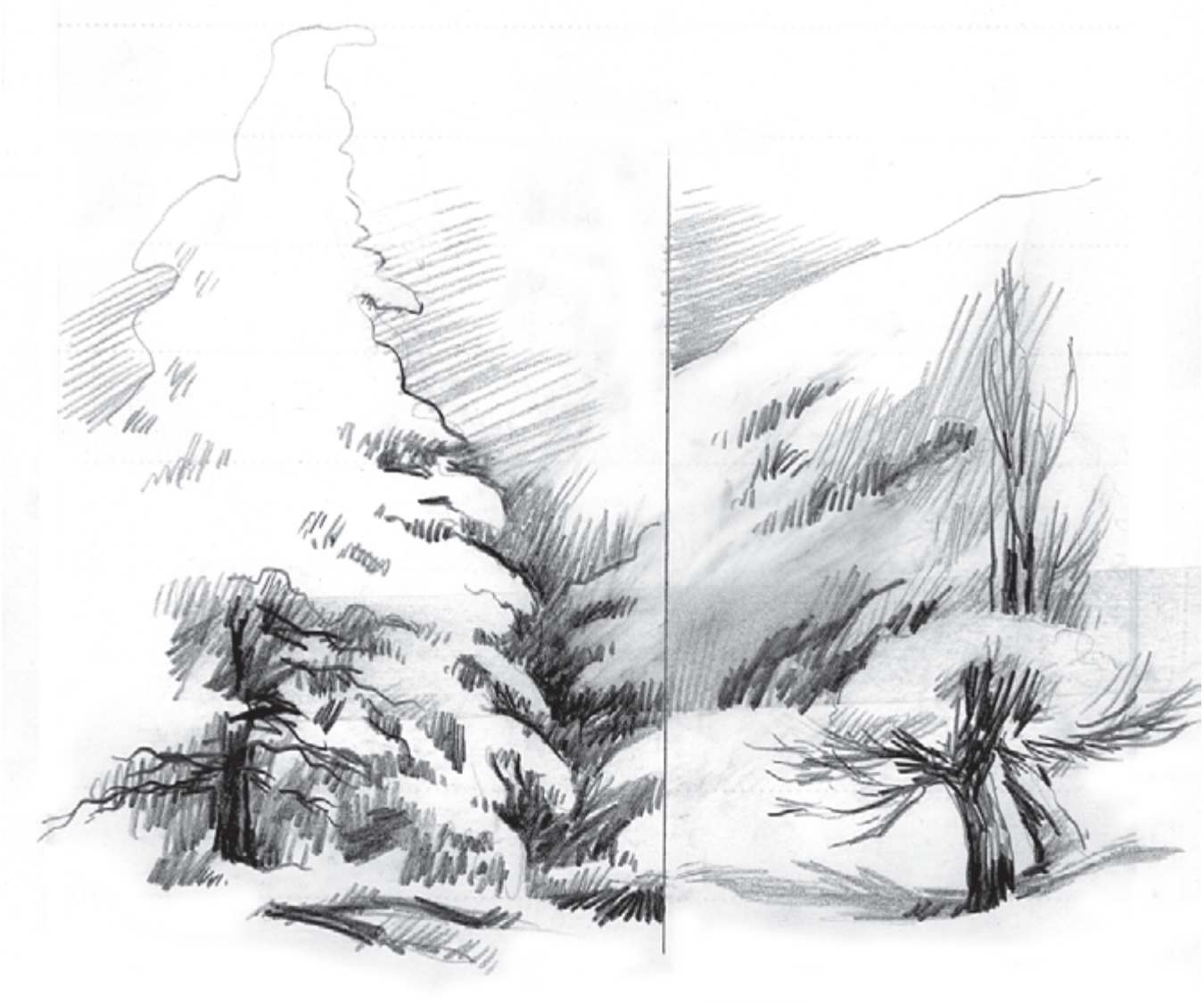
تصویر ۷۶ــ۱

یکی از مشکلات اصلی در فراگیری طرّاحی، پیش‌دانسته‌های ماست. هنرجویان عموماً در مراحل اولیه‌ی فراگیری طراحی با علم به این‌که برف سفید است در به‌کار بردن سایه از خود مقاومت نشان می‌دهند. با مشاهده‌ی طرح‌های برفی (تصویر ۷۷ــ۱) معلوم می‌شود که در صحنه‌های برفی نه تنها سایه‌ها کم‌رنگ نیستند بلکه با تیرگی و تباینِ (کنتراست) بیش‌تر نیز، مورد تأکید واقع شده‌اند.

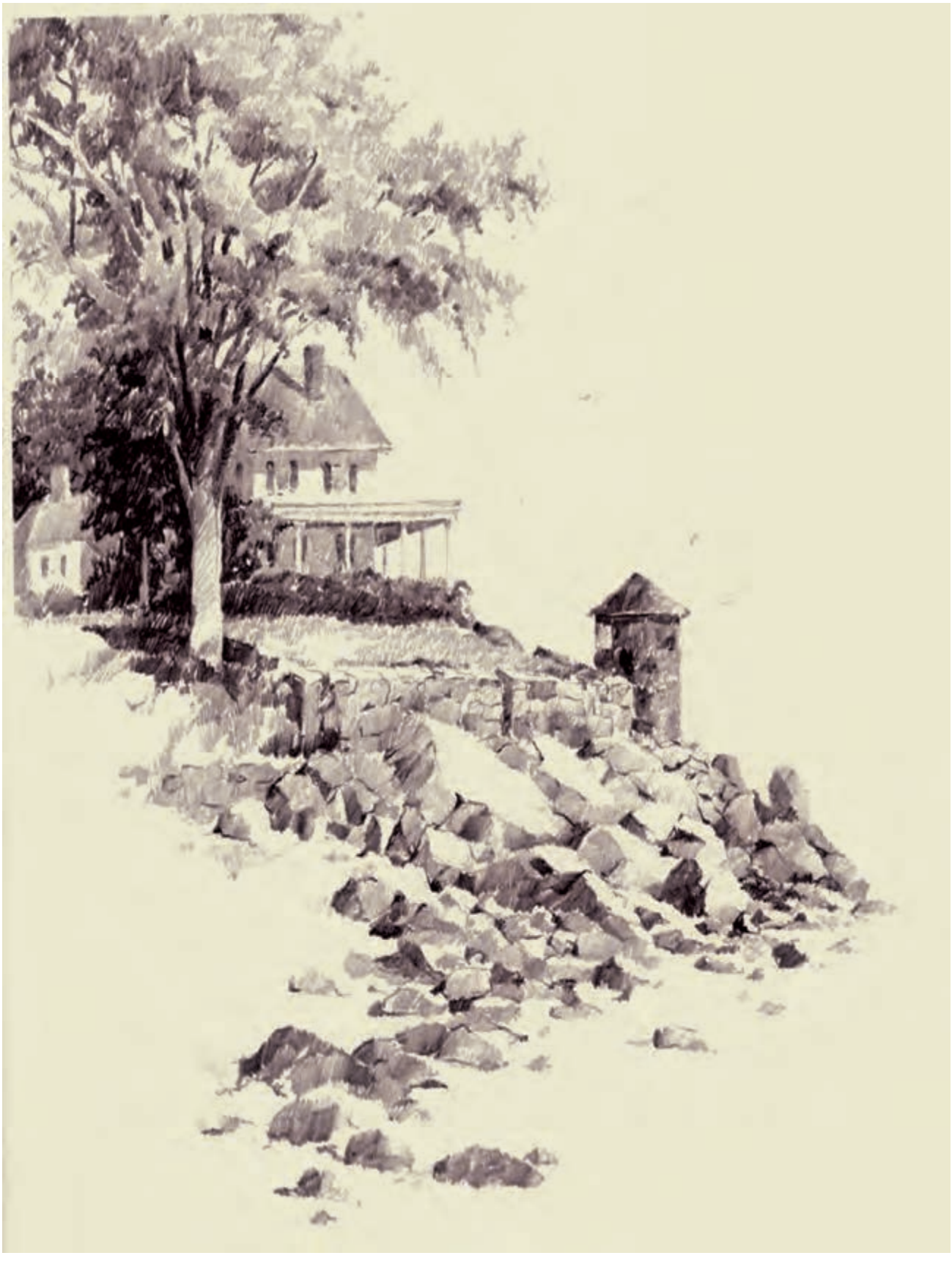
پس، توجه داشته باشید که یک طراحی کامل با سایه و روشن، نیاز به دقت در روابط بین تیره‌ترین بخش و روشن‌ترین بخش عناصر در طبیعت دارد.

در طرّاحی از منظره، سعی کنید از چند مداد با درجات تیرگی مختلف استفاده کنید و از همه‌ی امکان تیرگی و خاکستری مدادهایتان بهره گیرید. مثلاً می‌توانید تیره‌ترین بخش منظره را با فشار زیادی که به مداد B6 می‌آورید روی طرح ثبت نمایید و سفیدی کاغذ را روشن‌ترین بخش فرض کنید سپس هر چقدر خاکستری‌های بیش‌تری به‌کار ببرید، جذابیت اثر طرّاحی شما بیش‌تر خواهد شد.

با توجه به تنوع وسایل در طراحی همچون، آب‌مرکب، زغال و پاستل گچی، طرح‌هایی را از مناظر گوناگون پیرامون محل زندگی خود تهیه کنید.

تصویر ۷۷ــ۱ــ طرّاحی با مداد روی کاغذ ــ منظره برفی

تصویر ۷۸ــ۱ــ فردیناند پتریه ــ طرّاحی با مداد

تصویر ۷۹ــ۱ــ ارنست واتسون[1] ــ طرّاحی با مداد

۱ــ Wattson

تصویر ۸۰ــ۱ــ موضوع اصلی

تصویر ۸۱ــ۱ــ طرّاحی با روان‌نویس

تصویر ۸۲ــ۱ــ طرّاحی با مداد

تصویر ۸۳ــ۱ــ موضوع اصلی

تصویر ۸۴ــ۱ــ طرّاحی با قلم فلزی

تصویر ۸۵ــ۱ــ طرّاحی با رنگ روغن رقیق

تصویر ۸۶ــ۱ــ ارنست واتسون ــ طرّاحی با مداد

تصویر ۸۷ــ۱ــ ریچارد بولتون ــ طرّاحی با قلم و ماژیک رنگی

۴ــ۱ــ پنج نکته‌ی مهم برای طرّاحی از منظره

در رویارویی با یک منظره که به‌نظر پیچیده می‌نماید از مشکلات آن نهراسید و سعی کنید پنج نکته ذیل را رعایت کنید تا کار شما ساده و نتیجه‌ی آن مطلوب گردد :

۱ــ کاغذ طرّاحی را به دور از تابش مستقیم نور آفتاب نگه‌دارید.

جای خود را موقع طرّاحی طوری تعیین کنید که صفحه‌ی کاغذ در معرض تابش آفتاب نباشد با این عمل از مشکل سفیدی کاغذ که باعث انعکاس نور شدید و در نتیجه، خستگی چشم می‌شود کاسته شده شما می‌توانید با حوصله و دقّت بیش‌تری به طرّاحی بپردازید.

۲ــ در حین طرّاحی با چشم نیم باز طبیعت را نگاه کنید.

با چشم نیم باز می‌توان عناصر طبیعت را ساده‌تر و خلاصه‌تر دید و طرّاحی را با ترکیب سنجیده‌تری انجام داد. در ضمن، با چشم نیم باز می‌توان تعداد سایه‌ها را بر سه سایه‌ی اصلی خلاصه کرد : روشن، نیمه روشن، تاریک. در اینجا سفیدی کاغذ چهارمین درجه روشنایی طرّاحی خواهد بود. به پرسپکتیو جوی توجه داشته باشید و خطوط و سایه‌های دور را کم‌رنگ‌تر و در قسمت‌های جلو با شدّت بیش‌تر سایه روشن بزنید.

۳ــ قبل از کار اصلی، پیش‌طرح‌های کوچک تهیه کنید.

سعی کنید از منظره موردنظر خود، اسکیس‌های کوچک تهیه کنید. این اسکیس‌ها می‌تواند هم به ترکیب‌بندی و هم در سایه‌روشن به شما کمک کند تا بهترین زاویه دید و ترکیب را قبل از کار اصلی انتخاب و به‌کار گیرید. اگر می‌خواهید یک طرّاحی منظره با سایه ــ روشن کامل داشته باشید با این پیش‌طرح‌ها موفقیّت خود را حتمی سازید. همین که طراحی اصلی خود را شروع کردید پیش‌طرح‌ها را در کنار خود قرار دهید و از آن‌ها در طراحی خطی و ترکیب‌بندی و سایه ــ روشن، به شکل کلی استفاده کنید.

۴ــ جزییات و سایه‌ها را با دقت و حوصله به طرح اضافه نمایید.

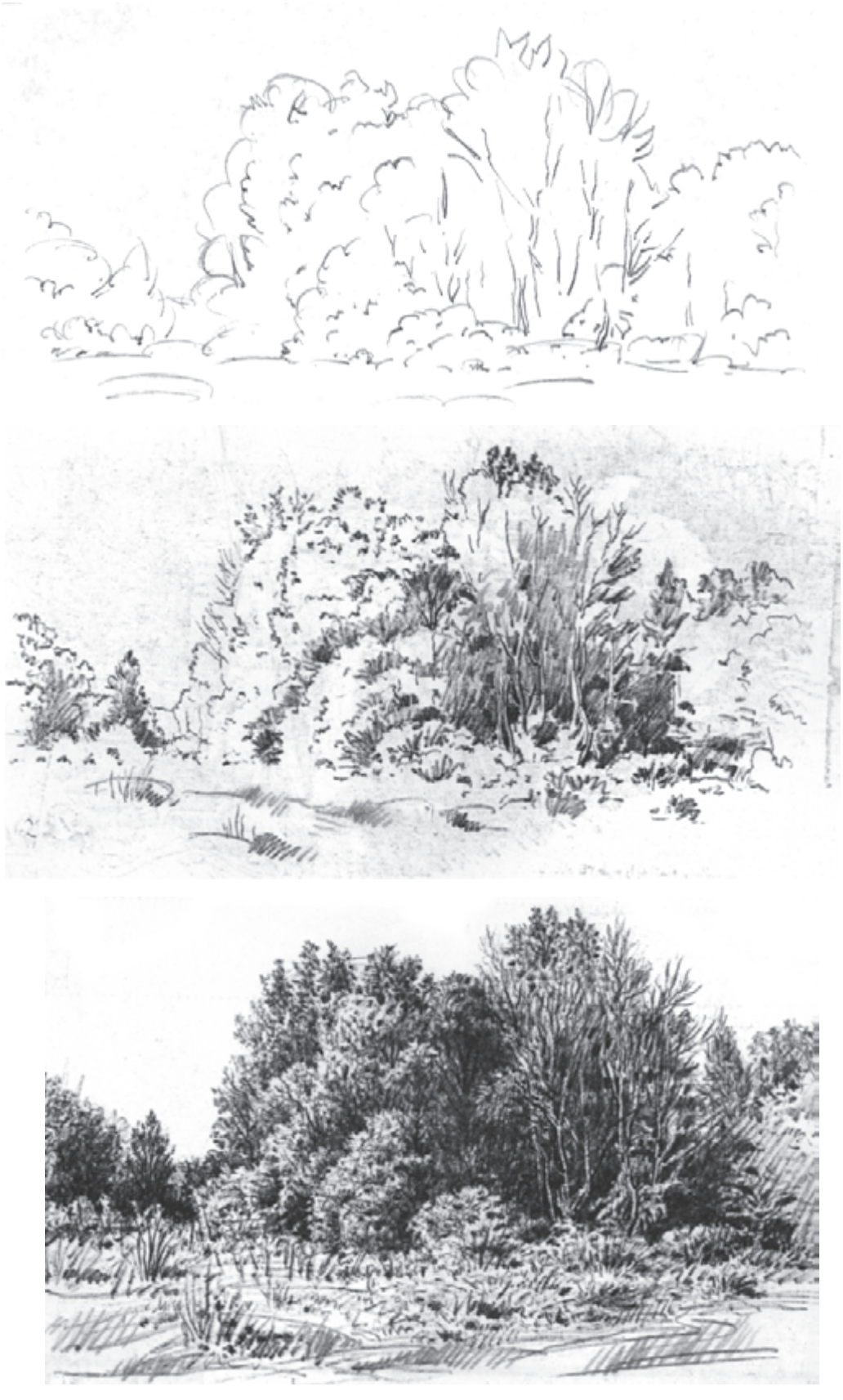
سرانجام، سایه ــ روشن‌های دقیق‌تر و جزییات بیش‌تری را با استفاده از سلطه‌ی دست خود، برای نشان دادن الگوی نور ــ سایه و لبه‌های مشخّص و پنهان، در کار بگنجانید. این مرحله‌ی طراحی، بیش‌ترین زمان را به خود اختصاص می‌دهد، اگر کار اولیه را خوب انجام داده باشید در اینجا کار طرّاحی لذت‌بخش خواهد شد.

۵ ــ یکدستی اجزای طرح را در ارتباط با یک‌دیگر بسنجید.

توجه داشته باشید که یک‌دستی و واحد بودن کار طراحی در حوزه‌های مختلف مثل : ابزار، نقطه دید، ترکیب‌بندی و نحوه‌ی اجرای تکنیکی، در مراحل گوناگون از اهمیّت خاصی برخوردار است. از شروع طرّاحی، درگیر جزییات بخش کوچکی از طرح نشوید، زیرا احتمالاً قسمت‌های دیگر کار به هنگامِ پرداخت، با این قسمت سازگاری پیدا نمی‌کند و شما را دچار مشکل می‌سازد. پس، همه‌ی قسمت‌های طرح را در ارتباط با هم کامل کنید و خاکستری‌ها را در کل با هم بسنجید، در حین کار از منظره‌یاب کمک بگیرید تا از مقایسه‌ی فرم‌ها و سایه‌های طرح با موضوع، ارتباط و نزدیکی بهتری را به‌دست آورید.

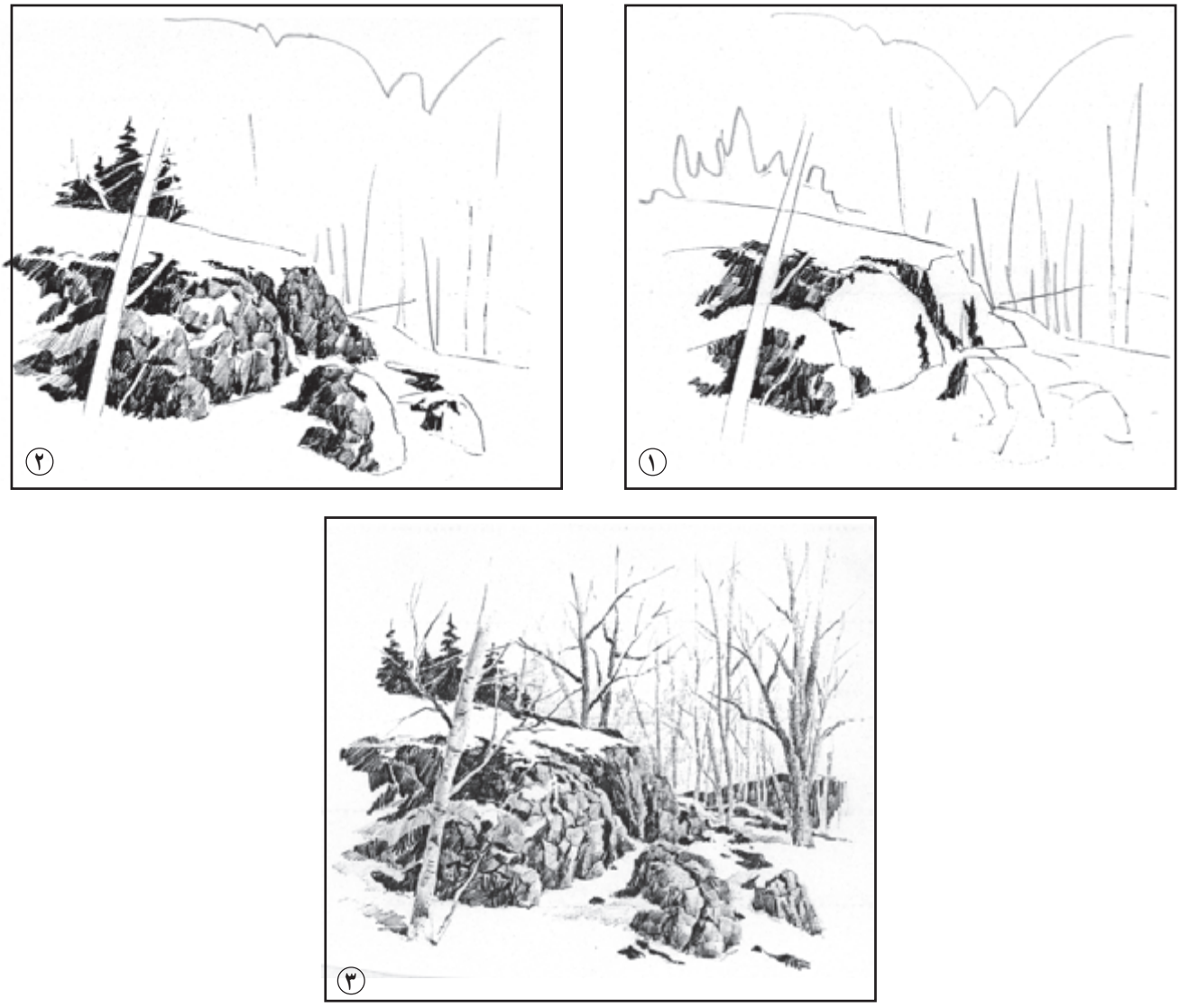
بهتر است در پایان کار از طرح فاصله بگیرید تا این سنجش دقیق‌تر انجام شود.

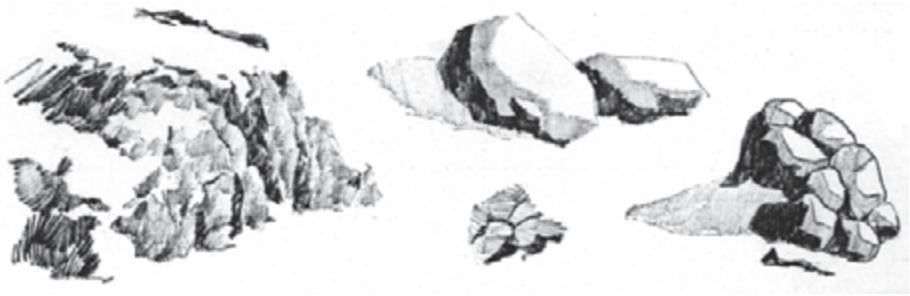

تصویر ۸۸ــ۱ــ ژن فرانک[1] ــ مراحل اجرای طرّاحی منظره با مداد

۱ــ Franck

تصویر ۸۹ــ۱ــ فردیناند پتریه[1] ــ طرّاحی با مداد

تصویر ۹۰ــ۱ــ فردیناند پتریه ــ طرّاحی با مداد

۱ــ Ferdinand Petrie

۱ــ منظره‌ای را انتخاب کنید سپس نورها را از سایه‌ها جدا سازید. توصیه می‌شود در اندازه‌های کوچک (اسکیس) و به تعداد زیاد، جنبه مطالعاتی داشته باشد.

۲ــ از نمونه‌های انجام شده در اندازه‌های ۲۰×۳۰ یا ۳۰×۴۰ اجراهای دقیق و با حوصله بسازید.

۳ــ با وسایل مختلف همچون ؛ مداد، روان‌نویس، زغال، آب‌مرکب و ... موضوعات مشترکی را طراحی کرده، روند تفکیک و سایه از روشن را در آن‌ها انجام دهید و سپس ترکیب کنید.

۴ــ پس از انتخاب موضوع در طبیعت، مناسب‌ترین وسیله برای انجام طراحی را گزینش کنید و در پایان طرح‌های انجام شده با این گزینش و بدون آن را با هم مقایسه کنید.

۵ ــ روند مطالعاتی از یک موضوع در طبیعت را مثل : اسکیس‌های اولیه، زاویه دید مختلف، ترکیب‌بندی‌های متفاوت، سایه روشن در زمان مختلف و اجرای نهایی از بهترین اسکیس را به دیوار زده آثار همدیگر را ببینید و درباره‌ی نقاط قوت و ضعف آن‌ها با یکدیگر تبادل نظر کنید.

۵ــ۱ــ طرّاحی از درخت

برای طرّاحی از درخت، حضور در فضای باز و مطالعه‌ی نزدیک و دیدن دقیق ویژگی‌های آن بسیار لازم است. طول اغلب درختان از انسان بلندتر است بنابراین لازم است که فاصله‌ی خود را درست انتخاب کنید. گاهی از دور و گاهی از نزدیک، به‌بررسی و سپس طرّاحی بپردازید.

شناخت کامل از ساختار درختان همانند شناخت استخوان‌بندی انسان، هنگام طراحی ضروریست. همه‌ی درختان ویژگی‌های خاص خود را دارند ضمن این‌که درختان همنوع نیز ویژگی‌های بخصوصی درست مانند نژادهای بشر، دارند. طرّاحی از درختان بدون برگ به شما این امکان را می‌دهد تا ساختار کلی درخت را بهتر بشناسید. شناخت نحوه‌ی رویش و رشد درختان با توجه به اسکلت کلّی آن می‌تواند طرح شما را کامل و صحیح به‌نمایش گذارد. درختان، گوناگون هستند و در اشکال مختلف. بعضی از درختان تنه‌ی بسیار بلند و شاخه‌های ریز دارند و گروهی دارای تنه‌ی کوتاه با شاخه‌هایی بلند هستند که گاه نرم و خمیده و روبه پایین‌اند و بعضی دیگر پیچیده، درهم و رو به بالا می‌باشند (تصاویر ۹۱ــ۱ تا ۹۴ــ۱).

تصویر ۹۱ــ۱

تصویر ۹۲ــ۱

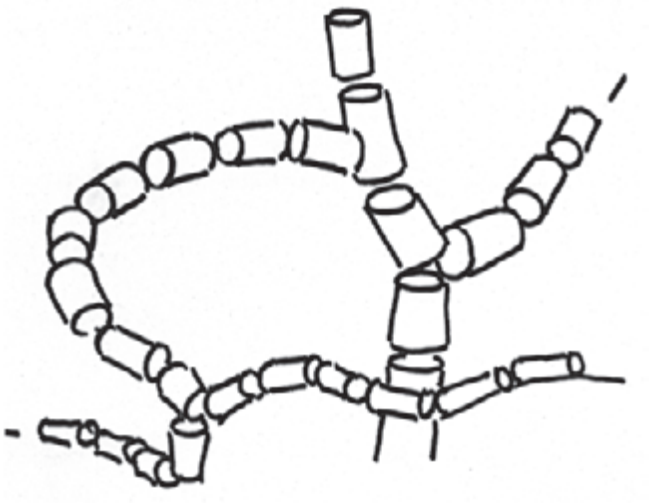

تصویر ۹۳ــ۱

تصویر ۹۴ــ۱

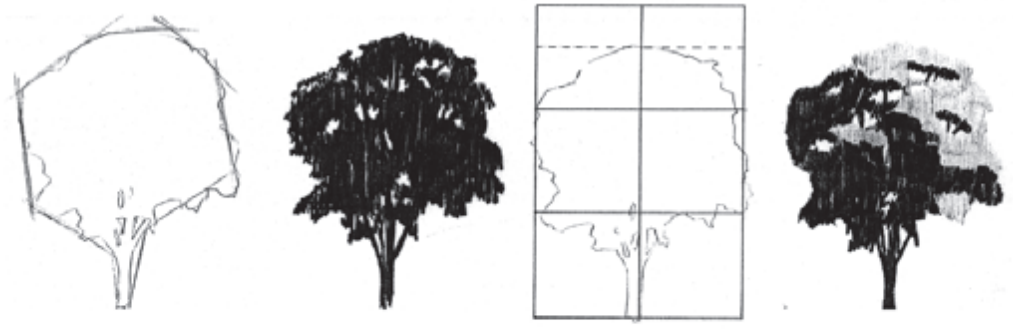
برای طراحی از درختان بدون برگ بهتر است از تنه‌ی درخت شروع کنید و جهت کلی تنه را نسبت به مجموعه‌ی شاخه‌ها در نظر بگیرید و سپس به شاخه‌ها بپردازید.

اصولاً اگر تنه‌ی درخت به دو شاخه‌ی اصلی تقسیم شود، شاخه‌های بعدی و کوچک‌تر نیز دو شاخه‌ای هستند. حرکت شاخه‌های اصلی در هرحالتی که باشد شاخه‌های ریزتر نیز تابع همان حرکت‌اند و از یک نظم پیروی می‌کنند. این نظم در درختان مختلف، متفاوت دیده می‌شود. تنه، ضخیم‌ترین بخش پایه‌ای درخت است و شاخه‌ها پله پله هر چه به اطراف پراکنده شده، باریکتر می‌شوند و این اصل مهم در ترسیم درخت است (تصویر ۹۵ــ۱).

تصویر ۹۵ــ۱

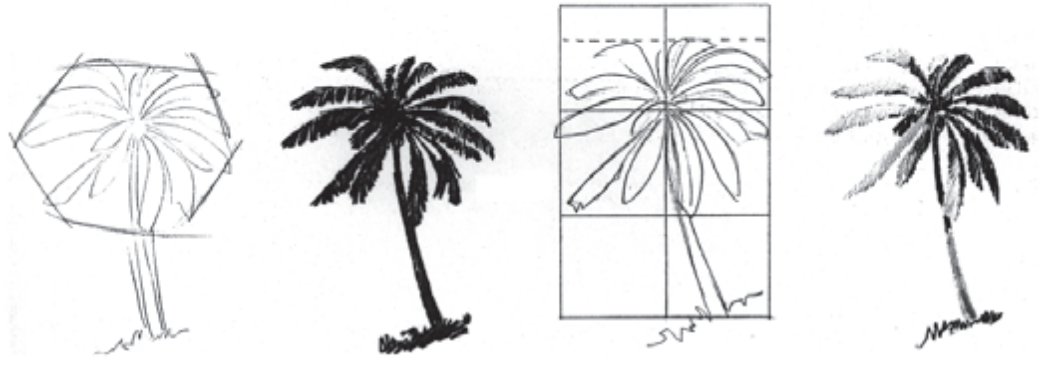
حال می‌توانید به طرح کل درخت بپردازید و مجموعه‌ی کلی برگ‌ها را روی بدنه اضافه کنید. در طراحی از درخت، همواره برای نشان دادن برگ‌ها با شکل کلّی روبرو هستید. اما بهتر است بار دیگر، برگ‌های درختان مختلف را با ویژگی‌های خاص خود ببینید. در انجام طراحی خود، ابتدا سطوح اصلی را در مجموعه‌ی برگ‌ها مورد توجه قرار دهید و به گروه‌بندی نور و تاریکی آن‌ها توجه بخصوصی مبذول دارید (تصویر ۹۶ــ۱ــ الف، ب و ج). ایجاد سایه‌های ساده و هاشور مانند برای سطوح اصلی ــ قبل از خطوط ایجادکننده‌ی بافت برگ گونه ــ می‌تواند کمک مؤثّری در نشان دادن مجموعه برگ‌ها باشد. در برخورد با سطوح پربرگ، تکرار توأم با تنوّع، باید راهنمای شما باشد.

تصویر ۹۶ــ۱ــ الف

تصویر ۹۶ــ۱ــ ب

تصویر ۹۶ــ۱ــ ج

خط‌ها و حرکات قلم باید ویژگی‌های شاخ و برگ را نشان دهد. این امر، به دقت شما نسبت به موضوع بستگی دارد. برای افزایش نمود عینی درخت در بخش‌هایی از طرح، برگ‌ها و شاخه‌ها را مشخص‌تر نمایش دهید. در طرّاحی از شاخه‌ها همان‌طور که قبلاً اشاره شد سعی کنید ابزار طرّاحی را در جهت رویش شاخه‌ها حرکت دهید. در طراحی از درخت، شما می‌توانید بعضی از قسمت‌ها را با خلاصه‌سازی و بخش‌هایی را ــ برای ایجاد تمرکز ــ با جزییات، کار کنید. بافت پوست درخت و شبکه‌ی خطی شاخه‌ها را برای ایجاد تضاد بین سطوح و خطوط طرح با دقت بکار ببرید.

تصویر ۹۷ــ۱ــ ریچارد بولتون ــ طرّاحی با ماژیک رنگی

تصویر ۹۸ــ۱

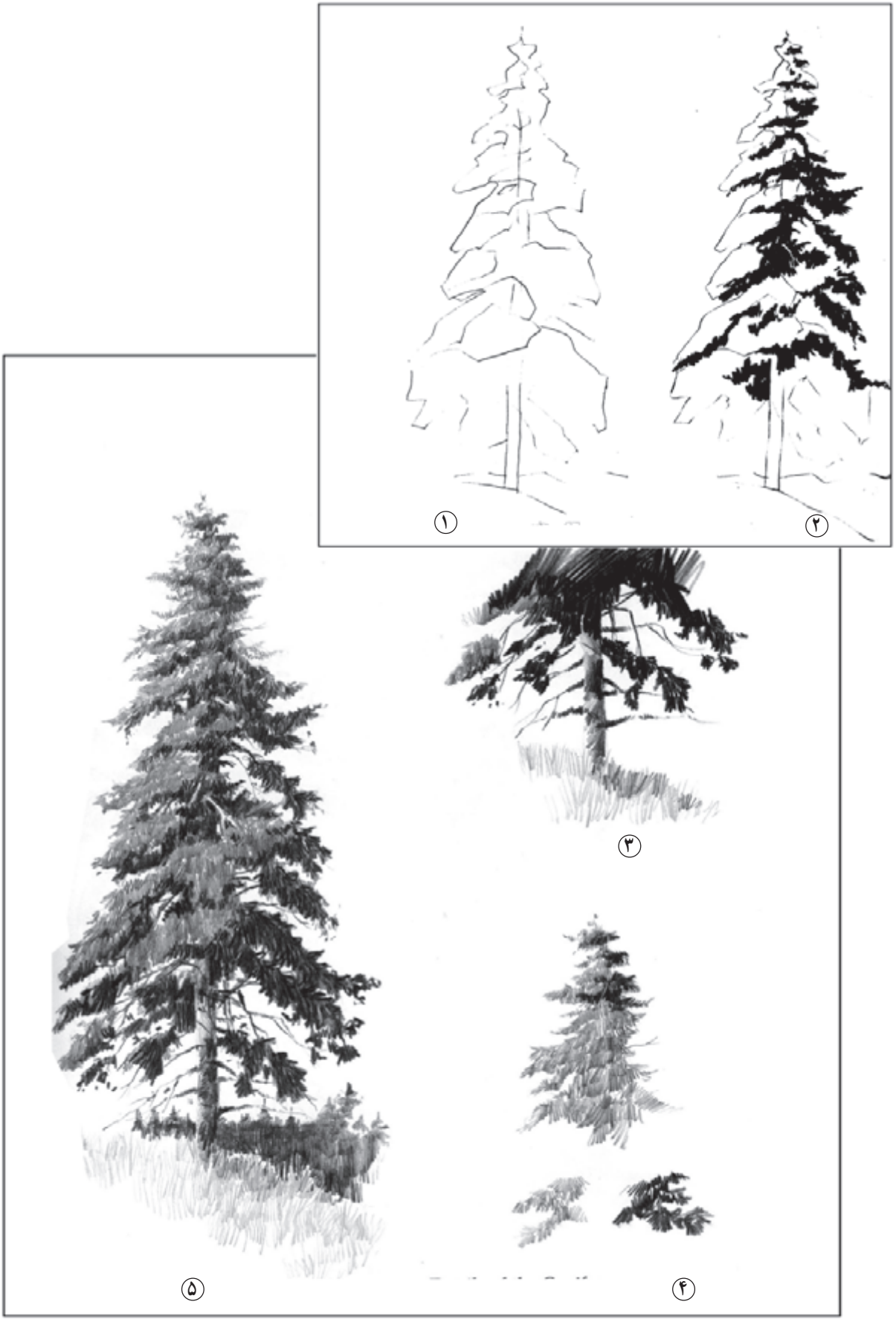
تصویر ۹۹ــ۱

تصویر ۱۰۰ــ۱

تصویر ۱۰۱ــ۱

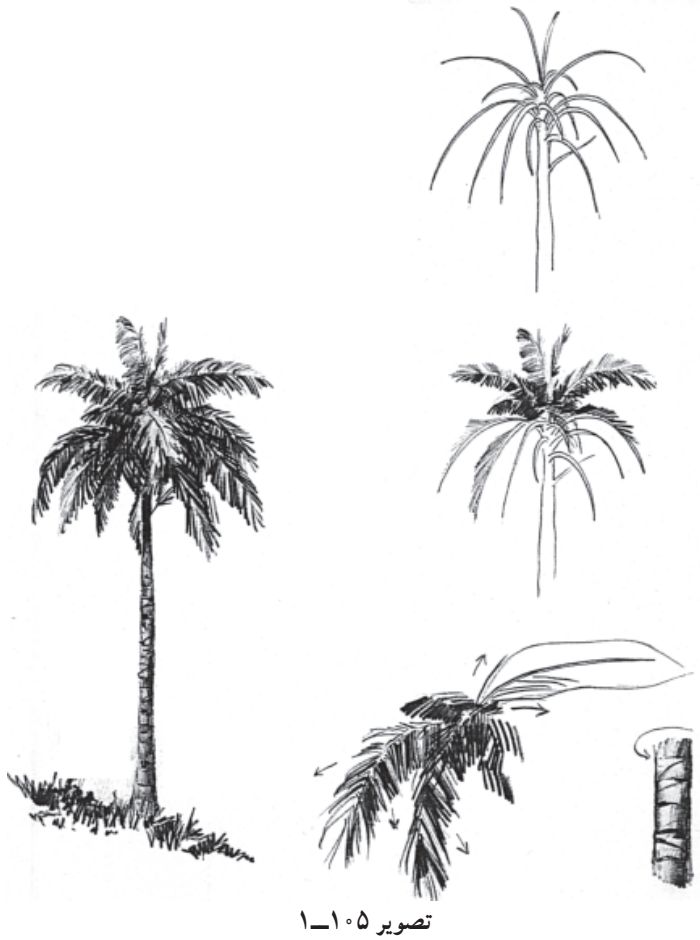
تصویر ۱۰۲ــ۱ــ فردیناند پتریه ــ مراحل طرّاحی با مداد از یک درخت

تصویر ۱۰۳ــ۱

تصویر ۱۰۴ــ۱

تصویر ۱۰۵ــ۱

برای شناخت بیش‌تر و دقیق‌تر درخت، تنه و برگ‌ها، می‌توانید با نزدیک شدن به درخت بخش کوچکی رابرای مطالعه و طراحی انتخاب کنید و با حوصله و دقّت زیاد آن را بسازید.
برای مطالعه‌ی اجزای کوچک درخت، بخش‌هایی را مثل : برگ‌های خشک شده، پوسته‌ی درخت، میوه‌ها و یا شاخه‌های کوچک‌تر را به داخل کارگاه بیاورید و از روی آن طراحی کنید. این طراحی، شناخت هنرجویان را در زمینه‌ی جزییات عناصر مختلف درختان بیش‌تر خواهد کرد.

تصویر ۱۰۶ــ۱ــ عمق در طبیعت ــ قلم فلزی روی کاغذ ــ مؤلف

تصویر ۱۰۷ــ۱ــ خودنویس روی کاغذ گلاسه ــ مؤلف

تصویر ۱۰۸ــ۱ــ فردیناند پتریه ــ طرّاحی با مداد

تصویر ۱۰۹ــ۱ــ طراحی با قلم فلزی روی کاغذ

۶ــ۱ــ طراحی از کوه

کوه از اصلی‌ترین عناصر موجود در طبیعت است و سمبل شکوه و بزرگی در آثار طراحان و هنرمندان محسوب می‌گردد. طراحی از کوه به تصویر ما استواری و صلابت می‌بخشد و ایجاد فضا می‌کند. هر قدر کوه‌ها به ما نزدیک‌تر باشند ویژگی عظمت آن‌ها بیش‌تر آشکار می‌شود و هرچه به دور می‌روند گسترده‌تر و عمق بیش‌تری به طرح می‌دهند. سنگ‌ها، دیواره‌ها، شیب‌ها و شیارها، فراز و فرودها و از همه مهم‌تر، لبه‌های کناری از نشانه‌های تصویری کوه‌ها در طرّاحی‌ست. بعضی از کوه‌ها، نرم‌تر هستند و حالت تپه‌ای دارند و برخی دیگر، خشن و صخره‌ای به نظر می‌رسند.

درطرّاحی از منظره‌ی کوهستانی، اولین خطوطی که رسم می‌شود خطوط کناری کوه‌ها و جدا کردن آن‌ها از آسمان و از هم‌دیگر است (تصویر ۱۱۰ــ۱). توجه داشته باشید که پس از کشیدن شکل کلی کوه حرکت قلم شما باید به هنگام طراحی با فرم و اوج و فرود آن هماهنگ باشد. کوه‌های نزدیک، با خطوط ضخیم‌تر رسم می‌شوند و از نظر سایه ــ روشن مباین‌تر (پرکنتراست‌تر) به نظر می‌رسند و هر چه دورتر می‌روند، خطوط نازکند و سایه ــ روشن کم‌رنگ‌تر می‌شود. به‌کارگیری پرسپکتیو خطّی و سایه ــ روشن در طرّاحی از کوه، بسیار با اهمیت است (تصاویر ۱۱۱ــ۱ تا ۱۱۴ــ۱).

تصویر ۱۱۰ــ۱ــ الف

تصویر ۱۱۰ــ۱ــ ب ــ طرّاحی با خودنویس ــ مؤلف

تصویر ۱۱۱ــ۱ــ طرّاحی کوه ــ قلم‌فلزی روی مقوا ــ مؤلف ــ ۱۳۷۸

تصویر ۱۱۲ــ۱ــ طرّاحی از کوه ــ با خودنویس روی کاغذ ــ مؤلف

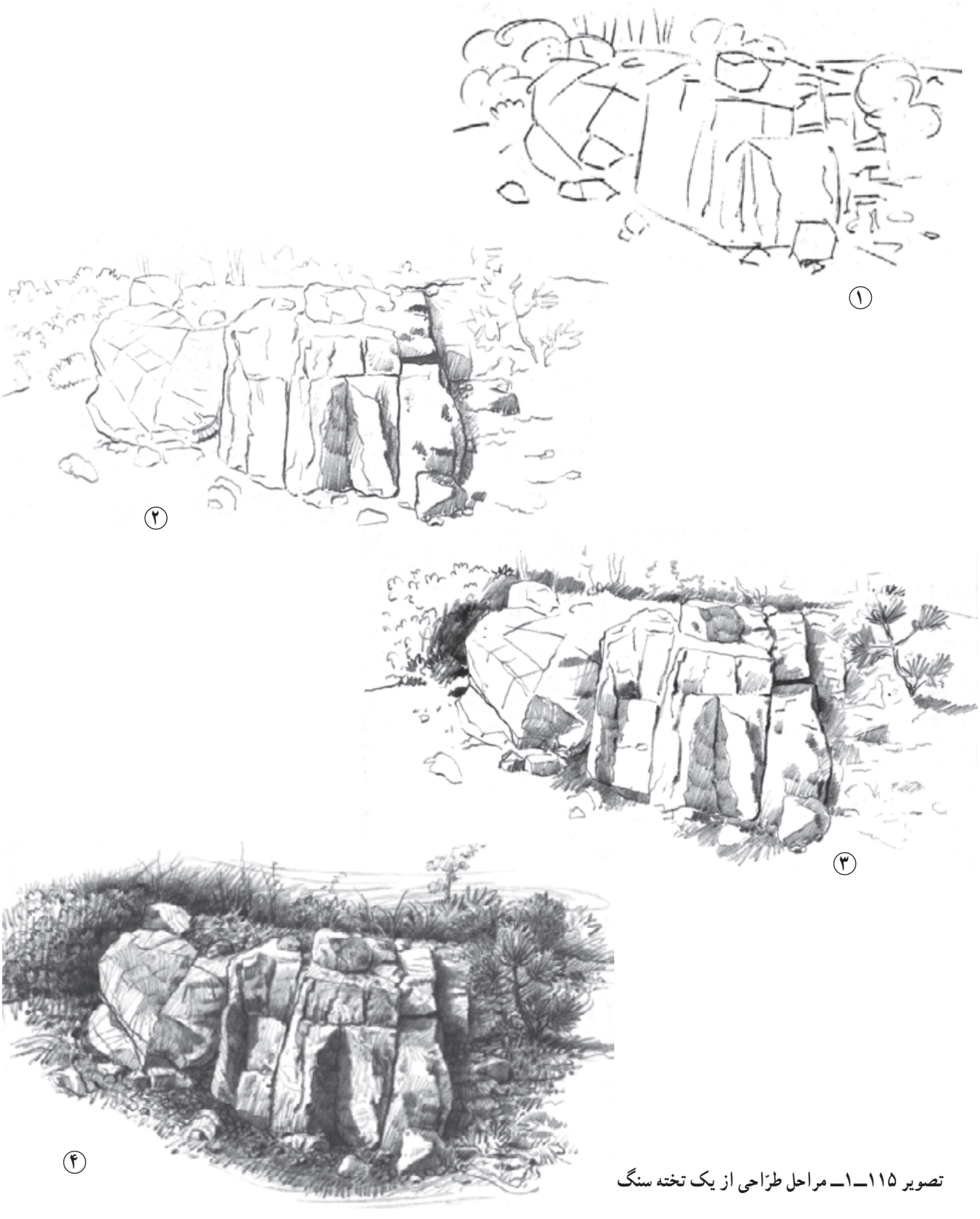

تصویر ۱۱۳ــ۱ــ طرّاحی با خودنویس روی کاغذ ــ مؤلف

تصویر ۱۱۴ــ۱ــ رمبرانت ــ قلم و مرکب ــ ۱۵×۲۰cm

بعضی اوقات لازم است به کوه نزدیک شوید و به سنگ‌ها و تخته سنگ‌ها، تیرگی‌ها و بریدگی‌ها، لبه‌های تیز و سایر خصوصیّات آن‌ها، نظاره کنید و سپس با دقت و استحکام از آن‌ها طراحی نمایید. تفاوت خاکستری‌های سنگ‌ها و وضعیّت متضاد اطراف آن‌ها به شما امکان کسب تجربیّات بیش‌تر را می‌دهد (تصاویر ۱۱۵ــ۱).

تصویر ۱۱۵ــ۱ــ مراحل طرّاحی از یک تخته سنگ

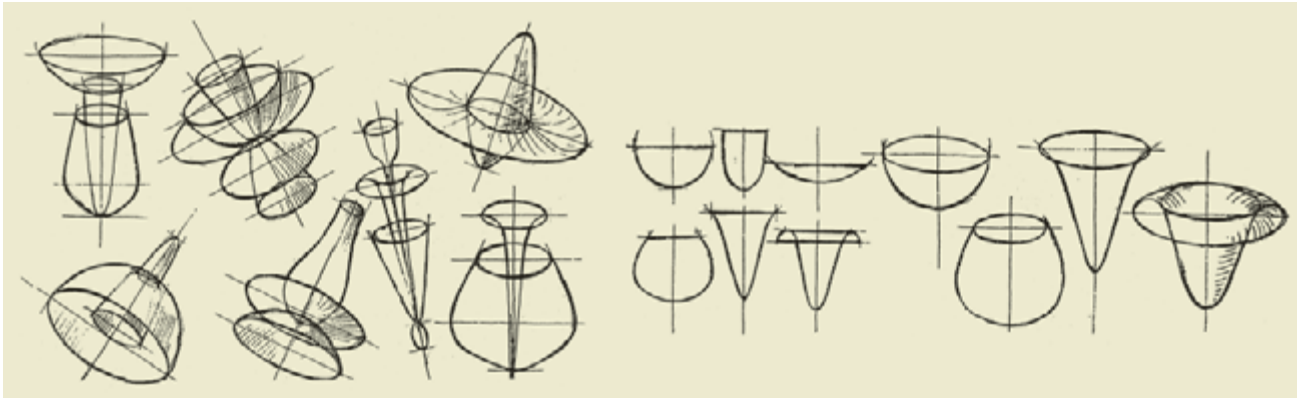

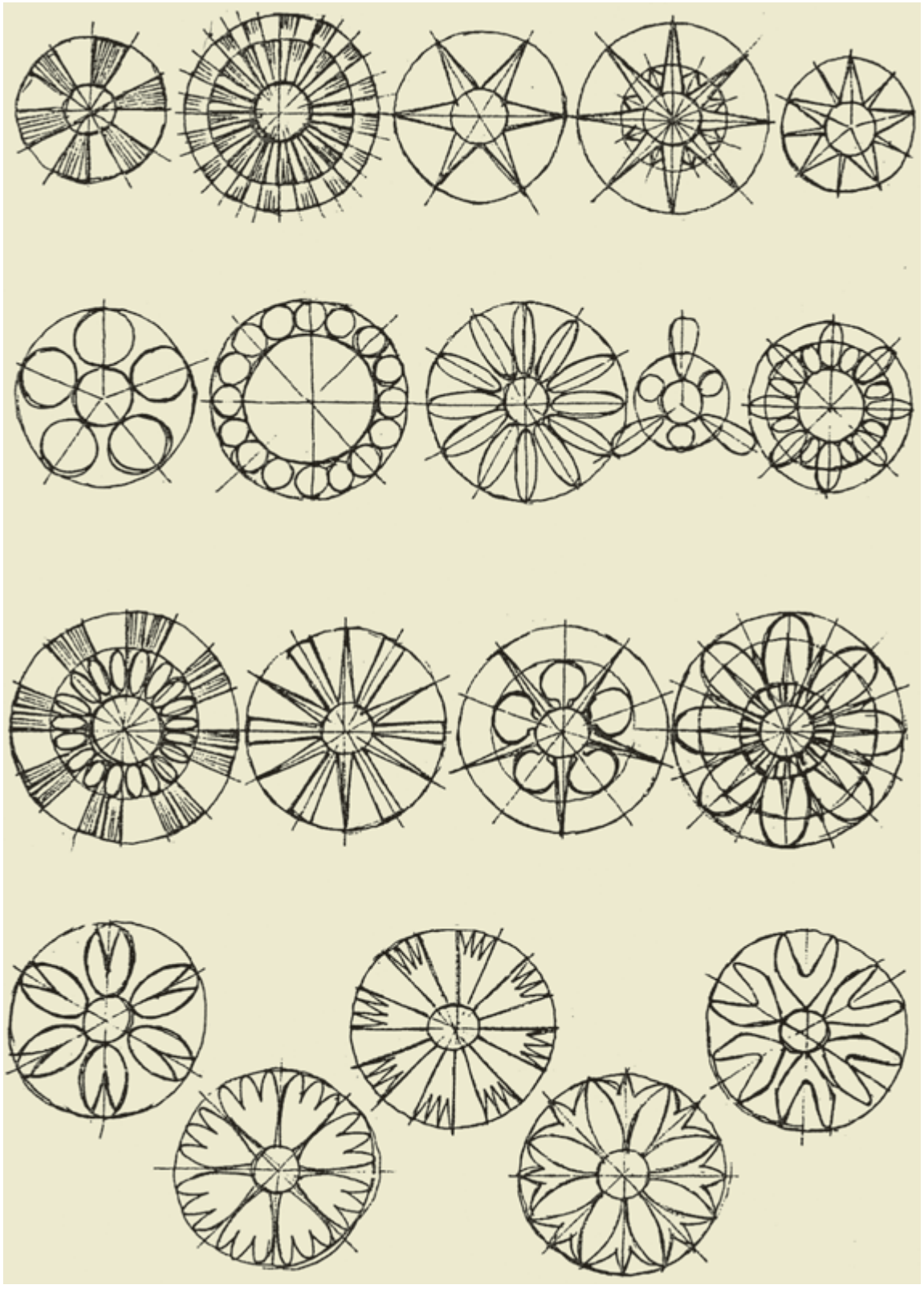
تصویر ۱۱۶ــ۱

۷ــ۱ــ طراحی از گل

شناخت شکل کلی گل‌ها و ساختمان آن‌ها، در طراحی از اهمیّت خاصی برخوردار است. همان‌طور که گفته شد در مرحله‌ی نخست سعی کنید ساختار کلی و هندسی را در عناصر مختلف تجسّم، و سپس فرم‌های گوناگون را به‌صورت ساده ترسیم نمایید. اینجا نیز شما باید از همین شیوه پیروی کنید. بسیاری از گل‌ها فرم‌هایی شبیه به مخروط،کره یا نیم‌کره دارند. نیم‌کره‌ای که مثلاً دهانه‌ی آن باز و به طرف بالاست و یا نیم‌کره‌ای که شبیه یک کاسه برگشته است. حالت کلی گل را کم‌رنگ ترسیم کنید و قسمت مرکزی آن را آن‌چنان که می‌بینید مشخص نمایید و سپس گلبرگ‌ها را نسبت به مرکز گل با توجه به حالت قرار گرفتنشان به‌طور ساده طراحی کنید. برای گلبرگ‌ها، جهت حرکت و بافت هر یک را در نظر داشته باشید (تصاویر ۱۱۷ــ۱ و ۱۱۸ــ۱).

تصویر ۱۱۷ــ۱

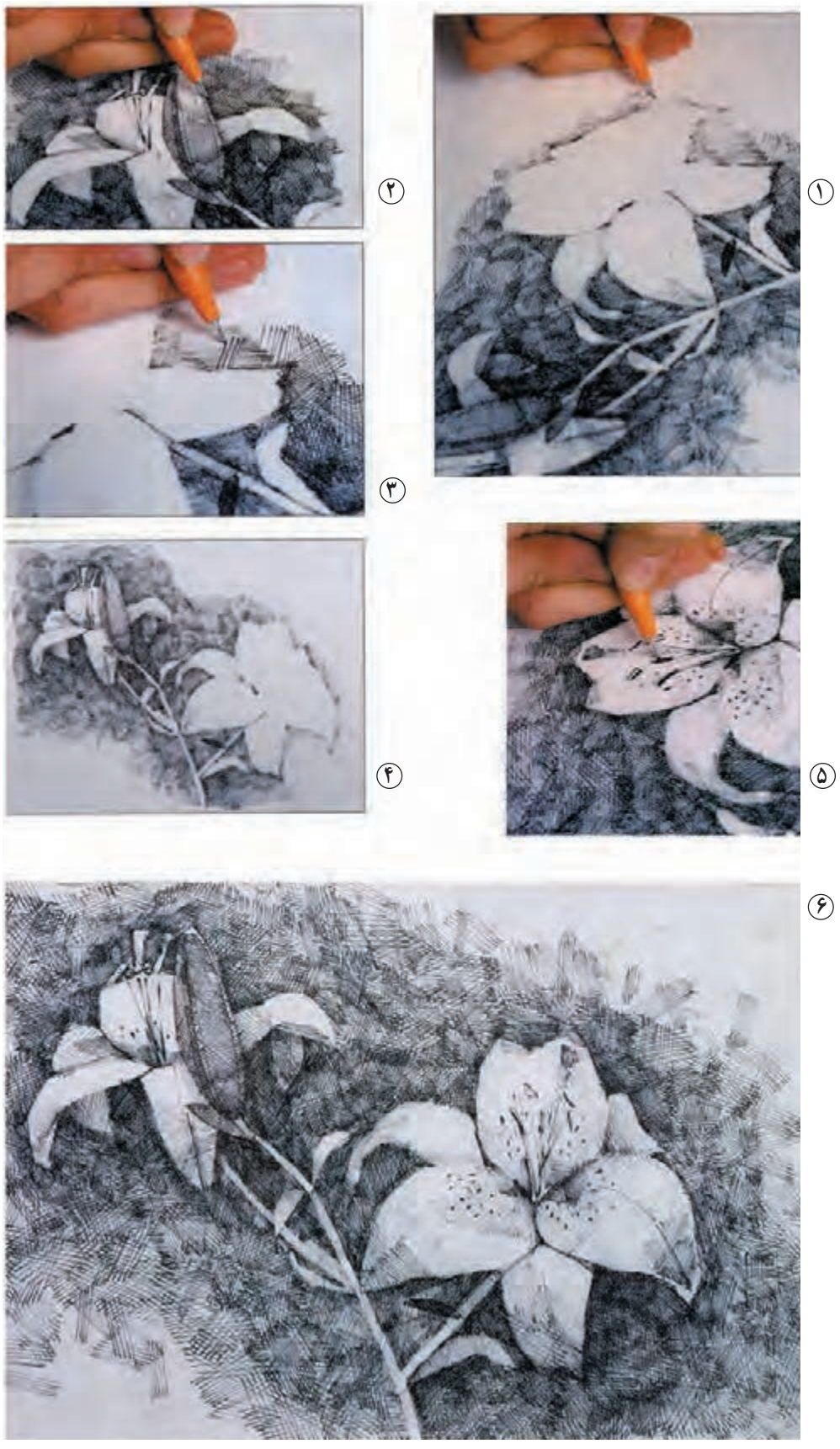
تصویر ۱۱۸ــ۱

تصویر ۱۱۹ــ۱ــ طرّاحی با مداد روی کاغذ ــ مؤلف

در طراحی از گل باید خطوطی به‌کار ببرید که ظرافت و لطافت گل را از بین نبرد مثلاً وقتی از یک گل سفید طراحی می‌کنید خطوط، بسیار کم‌رنگ و زمینه‌ی پیرامونی گل تیره می‌شود تا سفیدی گل جلوه‌گر شود. سایه ــ روشن در طراحی از گل بسیار اهمیت دارد چون بعضی از گل‌ها را فقط با سایه روشن می‌توان به وضوح نمایش داد. در حین سایه زدن با مداد، برای گلبرگ‌ها، جهت نور را با دقت در نظر بگیرید تا حجم کلی گل کاملاً دیده شود. اغلب هنرجویان به‌جای این که به کلیّت فرم گل با توجه به سایه روشن آن دقت کنند، بیش‌تر مجذوب گلبرگ‌ها یا ریزه‌کاری‌های گل شده، در پایان نه تنها طرح شبیه به گل نمی‌شود بلکه توده‌ای تیره و مبهم از خطوط، بر روی صفحه‌ی طراحی ثبت شده است.

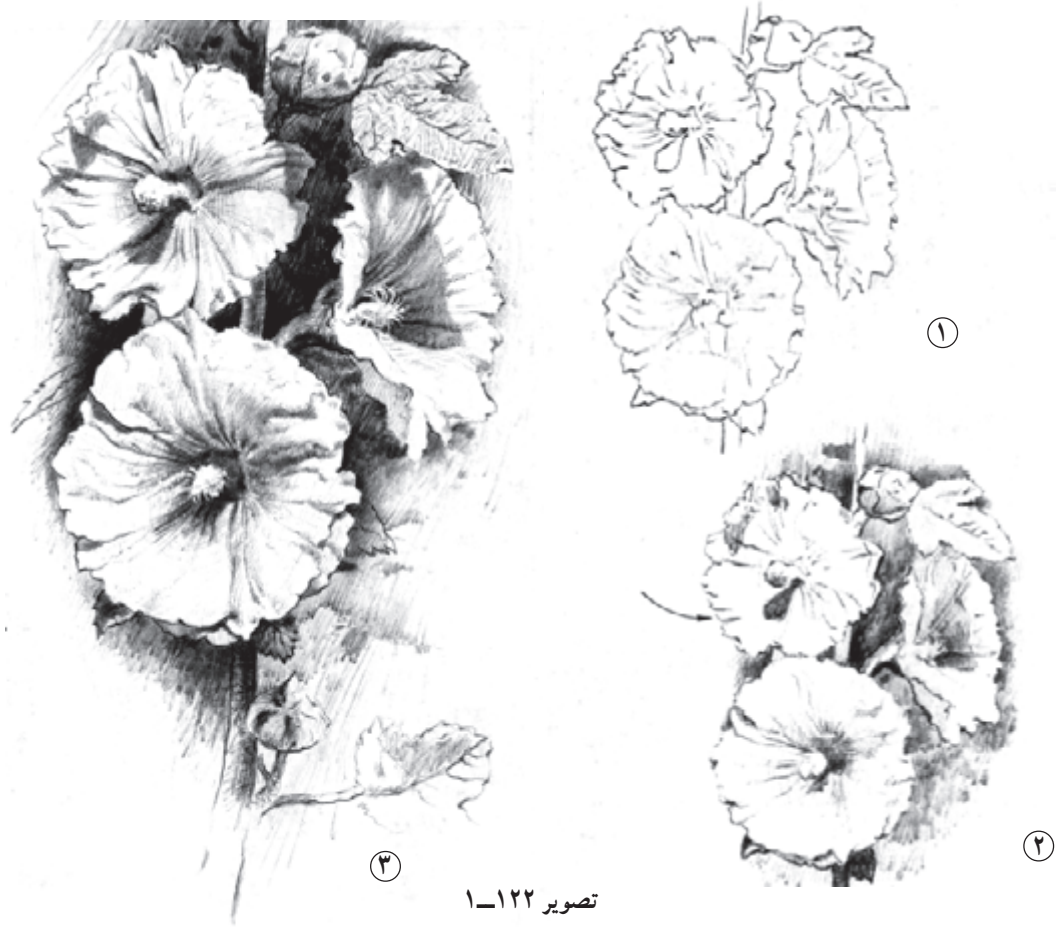
در طرّاحی از گل همانند طرح‌های (تصویر ۱۲۰ــ۱)، طرحی را به‌طور آزاد و از کل به جزء شروع کنید و زمانی که جزییات فرمی را کامل کردید سعی نمایید با ظرافت بیش‌تر سایه و روشن آن را کار کنید.

تصویر ۱۲۰ــ۱ــ مراحل طرّاحی از گل

تصویر ۱۲۱ــ۱

تصویر ۱۲۲ــ۱

۱ــ۷ــ۱ــ طراحی از گل در طبیعت: چنانچه درطبیعت تصمیم به طرّاحی از گل دارید، اولین اصل، انتخاب زاویه‌ی دید است. شما می‌توانید با منظره‌یاب، بخشی از منظره را انتخاب کنید و سپس به طراحی مشغول شوید. زاویه دید خود را طوری در نظر بگیرید که قسمت‌هایی از طبیعت در کارتان حضور داشته باشد ولی روی گل‌ها تمرکز بیش‌تری نشان دهید.

ساقه‌ها، علف‌ها و برگ‌ها در یک دشتِ گل به فراوانی دیده می‌شوند. اینجا نیز باید این مجموعه‌ی شلوغ را ساده کنید تا زیبایی و جذابیتِ طراحی از گل را تحت تأثیر قرار ندهد. نحوه‌ی سایه و روشن و حرکت خطوط باید در جهت نحوه‌ی رویش گیاهان باشد. در اطراف گل‌ها از خطوط و سطوح مناسبی استفاده کنید تا زیبایی گل مخدوش نشود. ایجاد عمق با نمایش گل‌های دورتر و کوچک‌تر و سطوح خاکستری‌های ملایم‌تر امکان‌پذیر است.

در این گونه طراحی‌ها ایجاد تمرکز به زیبایی کار کمک فراوان می‌کند و طرّاحی را به لحاظ ترکیب‌بندی زیباتر نمایش می‌دهد. برای ایجاد تمرکز، چند گل در قسمت جلو را با وضوح و دقت بیش‌تری بسازید و بقیه قسمت‌ها را به‌شکلی که ترکیب زیبایی را نمایش دهد ساده و کلی‌تر اجرا کنید (تصاویر ۱۲۴ــ۱ و ۱۲۵ــ۱).

تصویر ۱۲۳ــ۱ــ میخائیل وروبل ــ آب مرکب و مداد روی کاغذ

تصویر ۱۲۴ــ۱ــ مداد روی کاغذ سفید

تصویر ۱۲۵ــ۱ــ آب مرکب و قلم فلزی روی مقوا

۱ــ درباره‌ی ساختمان تنه و شاخه‌های درختان گوناگون در فصل زمستان به مطالعه و طراحی بپردازید.

۲ــ به کمک پهنا و نوک مداد، حداقل پنج نمونه مطالعه در زمینه‌ی انبوه برگ‌های درختان مختلف تهیه کنید. سعی کنید به کمک تیرگی و روشنایی، حجم و فرم توده‌ی برگ‌ها را نمایش دهید.

۳ ــ به طبیعت بروید و پس از تهیه‌ی بهترین ترکیب برای کار عناصری مثل : یک درخت یک یا چند سنگ، علف‌های جلو، گل‌ها، بخشی از کوه، ابرها و دیگر جزییات اشکال طرح را به‌طور جداگانه طراحی کنید و آنگاه به‌اجرای اصلی بپردازید.

۴ ــ از درختان مختلف با ویژگی‌های گوناگون طرّاحی کنید.

۵ــ از نمونه‌های ارایه شده در کتاب کپی‌برداری کنید و نحوه‌ی اجرای آن را به‌طور عینی در طبیعت اجرا نمایید.

۶ ــ به درخت نزدیک شوید و بخش کوچکی از آن را با دقت طراحی کنید.

۷ــ یک شاخه‌ی کوچک، تکه‌ای از تنه‌ی درخت، برگ‌های خشکیده و ... را به کارگاه آورده با دقت و ظرافت، آن‌ها را بررسی و طراحی کنید.

۸ــ با وسایل مختلف از کوه‌های اطراف محل زندگی خود طرّاحی کنید.

۹ــ از سنگ‌های گوناگون با بافت‌های مختلف طراحی کنید.

۱۰ــ دسته گلی را به کارگاه بیاورید. در مرحله‌ی نخست، به‌صورت تک تک از آن‌ها طرّاحی کرده، ساختار هریک را بررسی کنید سپس به‌صورت دسته‌ای از آن طرّاحی کنید.

۱۱ــ به شیوه‌ی ساخت و ساز، از پنج نوع گل، با رنگ و بافت گوناگون طرّاحی کنید. به رنگ زمینه با توجه به رنگ گل دقت کنید.

۱۲ــ به طبیعت بروید و از گل‌ها طراحی کنید. بخش‌های دور را کم رنگ‌تر و چند گل جلوتر را با دقت بیش‌تر بسازید (همانند تصویر ۱۲۳ــ۱).

۱۳ــ از ابزارهای مختلف برای طرّاحی از گل در طبیعت استفاده کنید، و هر یک را متناسب با موضوع بررسی نمایید.